19րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1435 Գ. ՇՐՋԱՆ — ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25/10 ՄԱՐՏ 1906 — 14 ՄՈՒՀԱՐՐԷՄ 1323 — 25 ՇՈՒՊԱԹ 1321

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
[illegible]
ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ
Բ. Դուռ Ալը Ճատտէսի, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւնները ետ չեն տրուիր

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومۂ افکار
ارمنیجه یومی وسیاسی غزته‌در
صاحب امتیازی : اوهانس فرید
اداره‌خانه‌سی باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղշ.	50 ղշ.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 Ֆր.	18 Ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցման համար մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ" ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ՔՍԱՆԸՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐՆՈ՞ՑԸ ԹԷ ԱՆՈՐ ԳՐԱԳԻՐԸ

— Քսանը հինգ հազար ոսկինոց մարդ է, ըսաւ սեղանակիցս, երիտասարդի մը ճաշարանէն ներս մտնելը տեսնելով։

Հասարակ ճաշարանը մը՛ջ չէր կրնար այնչափ հետաքրքրութիւն շարժել, բայց քսանըհինգ հազար ոսկինոց մէկը գէթ մեր հրապարակին համար խօսելով, արհամարհելի չէր բնականաբար, երբ մանաւանդ սեղանակիցս հիացումի չեշտ մըն ալ կը դնէր իր ներկայացումին մէջ։ Ուստի երկուքս ալ սկսանք ուշադիր զննել հարուստ երիտասարդը, որ արտաքոյակարգ ոչինչ ունէր և ուրիշ երկու ընկերներով բոլորեցաւ սեղանի մը շուրջը։

Պնակները լեցուեցան և մեր երիտասարդը անյագ ախորժակով մը ինկաւ կերակուրին վրայ, զայն լափելու, լափլփելու, կլլելու, որբելու յատուկ մարմաջով մը. պատառները կրկնակի խաչութեամբ կը լեցնէր բերանը և որովհետև հացին մէկ մասը միշտ դուրս կը մնար, զայն մատուցներով դէպի ի ներս կը խոթէր, չմոռնալով անմիջապէս անոր ետևէն հասցնել նոյն խուռնութեամբ ուրիշ մըն ալ։ Սեղանակիցները խօսակցութեան մը բռնուած, մերթ ընդ մերթ հարցումներ կ'ուղղէին քսանըհինգ հազարնոցին, որ փոխանակ բերնովը պատասխանելու, գլխու շարժումով կամ հաստատական պատասխաններով եւ կամ ռնգային հնչիւններով կը գոհանար, անոր համար որ բերանը լեցուն էր միշտ և չէր թոյլատրեր իրեն բառ մը արտասանելու։

Առաջինին յաջորդեց երկրորդ պնակ մը եւս որ միշտ նոյն ձեւով լափուեցաւ և երբ կարգը ձուկին եկաւ, ասոր մը պահանջեց երիտասարդը, քառակուսի կտրուած ասոր մը՝ որուն ծայրերուն ու արտաքսուած գործ հանքերը մտնալով երիտասարդին հեւքերուն ու ֆշշուքներուն, ճշմարտապէս եզական տեսարան մը սկսան պարզել։ Ծոց կոծիկ չէր ըսել, աւելի պայքարի մը, մաքառումի, կռիւի մը յաղթանակին հանդամանքը ունէր տեսարանը, որ ալ աւելի հետաքրքրական կը դառնար քսանըհինգ հազարնոցին գլխու ալ եւ ձեռ ճեճումներովը և լեզուին շաչիւններովը։

— Ինչ կ'ըսես, հարցուց սեղանակիցս, միշտ պահելով իր հիացումը, ախորժակ ըսածդ ալ ասանկ պէտք է ըլլայ. ահ'ա մարդը հինգ պնակ կերակուրը սոխովը, սխտորովը, սալցոյովը որբեց ակրթեց, հիմա ալ անուշեղէնին սկսաւ. չիտակը հարուստներուն քով այսչափ ախորժակ՝ տեսնուած բան չէր, մարդը քսանըհինգ հազար ոսկիին համը պիտի հանէ։

— Այո՛, համը պիտի հանէ, պատասխանեցի, բայց լոկ անասնական կերպով. պիտի ուտէ, խմէ, աչքին համար երեւցածը ընէ, սակայն բնաւ երբեք մարդ արժէք մը պիտի չունենայ և ոչ ալ կենցաղագէտ մարդու մը համարումը պիտի վայելէ։

— Ինչ մեծ զրկանք, յարեց սեղանակիցս հեգնական քմծիծաղով մը, կենցաղագէտ մարդու մը համարումը չիտակը չատ թանկագին է, այնքան թանկագին որ մարդս կրնայ անօթեւթեան իյնալու առտոնանին հասցնել. երանի թէ ես ալ քսանըհինգ հազար ոսկի ունենայի ու բոլոր կենցաղագէտ մարդոց համարումին զրկուէի։

— Իրաւ է թէ քսանըհինգ հազար ոսկի չունեցողը այնպէս կը կարծէ որ եթէ այդչափ գումար մը ունենայ, ալ ամէն բան լրացած կ'ըլլայ իրեն համար և տակաւին այդ նպատակին հասնելէն ետք կ'զգայ թէ դրամը ամէն բան չէ ընկերական և ընտանեկան կեանքին մէջ, ուր մարդը, մանաւանդ կենցաղագէտ մարդն ալ ունի իր ամէնէն նախանձելի դիրքը։

Այս առթիւ երկար բանավէճ մը տեղի ունեցաւ մեր սեղանին շուրջ, որուն միացաւ ուրիշ բարեկամ մըն ալ։

Դո՞ւք ինչ կարծիք ունիք այս մասին տեարք և տիկնայք. հարստութիւնը բաւական կը սեպէ՞ք կեանքի համար, թէ կենցաղագիտութիւնը, փափկանկատութիւնը, շրջահայեցութիւնն ու հասարակաց կարծիքն ալ նկատառութեան առնել կը սիրէք։ Ենթադրենք որ այս երիտասարդը իր հարստութիւնը կորսնցուց. ըսէ՛ք, կ'աղաչեմ, ձեզմէ ո՞վ պիտի յօժարի այսչափ կոշտ ու անտաշ մարդ մը իր ծառայութեանը ընդունիլ կամ անոր հետ գործառնութիւն ընել, իր նախամարդական վիճակին մէջ։

Մեր ընդդիմախօսը որ ջերմ պաշտպան մըն էր դրամի, ու մեծ [illegible] կ'զգար հակառակելու։

— Ինչ ունի այս երիտասարդը, ըսաւ, բանին գործին հետամուտ, աշխատասէր, խելքը գլուխը մարդ մը, քիչ մը կոշտ քաղաքակրթութիւն կատարելութեան չգիտեր եղեր, ասիկա միթէ բան մը պիտի պակսեցնէ իր արժանիքէն։ Մնաց որ եթէ խիստ փափկանկատ, նրբանկատ, ծեքծեքուն ըլլար, այն ատեն ալ զեվզեկ թեթեւսոլիկ մակդիրը պիտի տայիք իրեն։ Ինչ ընել, ո՞ր ուղղութեան հետեւիլ. ամէն տեսակ կրթութիւն իր քննադատները կ'ունենայ աշխարհիս մէջ, հետեւաբար փոխանակ անօթի փորով կենցաղագիտութիւն ծախելու, աւելի լաւ է դրամ դիզել ու քիչ մը կոշտ ըլլալ, ինչ որ չարգիլեր քեզմէ նուիրապէս կախուած անհատները ազնիւ քննելէ։ Ուրիշ դրական միջոց մը կայ այս երկու սկզբունքներուն առանձնութիւնը փորձելու։ Արժանաւոր աղջկան մը երկու ամուսնական թեկնածու ներկայացուցէք, մէկը քսանըհինգ հազար ոսկինոց երիտասարդ մը որ կենցաղագիտութիւն չի գիտեր, կոշտ կերպով կը ճաշէ, կնոջ մը հետ չի կրնար վայելչօրէն խօսիլ. իսկ միւսը այս երիտասարդին գրագիրը որ փափկութեան մարմնացումն է, որ կալանքրուին ծայր աստիճանին հասցուցած է, որ ամէն օր կ'ածիլուի, պեխերը վեր կ'ոլորէ և ազնիւ մարդ է բառին լայն առումով. ըսէք, կ'աղաչեմ, այս երկուքէն որո՞ւն նախապատուութիւն պիտի տայ արժանաւոր աղջիկն ու անոր ծնողքը։

Ընդդիմախօսս գտած էր մեր ընտանեկան կեանքին տկար կողմը. պահ մը լռեցի առարկութիւն մը փնտռելու համար. ինձ ծանօթ ընտանիքներուն ամէնքն ալ երեւակայութենէս անցուցի. արդարեւ ո՞ր աղջիկը կամ ո՞ր ծնողն էր որ հարուստ երիտասարդին թեկնածութիւնը մերժէր կոշտութեանը համար ու անոր գրագիրը նախընտրէր, որովհետեւ կենցաղագէտ էր ու փափկանկատ։ Մեր դրամապաշտ աղջիկներէն ու մայրերէն ասկէ տարբեր գնահատում մը անկարելի էր յուսալ, քանի որ տեղի ունեցած ամուսնութիւններէ չատեր բարձրագոյնս կը խօսէին ընդդիմախօսիս պաշտպանած դասը։

Հարուստ քող ըլլայ, ի՛նչ կ'ուզէ ըլլայ։ Սէնտաորն հոգեբանութիւնը՝ ո՛չ միայն մեր արհեստաւոր դասը ընտանիքներուն, այլ և իրենք զիրենք հայ յայտ նկատողներուն ալ, որոնք թէեւ կը խօսին, կը վիճին, կը ճառեն փափկանկատ կենցաղագիտութեան վրայ, բայց երբ խնդիրը փեսայ առնելու վրայ դառնայ, անմիջապէս ասոր առ կ'առնեն իրենց հիմնական սկզբունքները ու նախապատուութիւնը կուտան անոր որ չատ դրամ ունի։ Եւ իրենց այս յետախաղաց ընթացքը արդարացնելու համար.

— Երիկ մարդէն փափկութիւն չի պահանջուիր, կ'ըսեն, բաւական է որ քսակը լեցուն ըլլայ, անիկա կին չէ որ կարծուի, մարդ ըսածդ քիչ մը sourro ըլլալու է։

Ուրիշ այս կարգի փեսայ առնողներն ալ իբր արդարացում՝ կը փափսեն զիրենք մեղադրող ծանօթներու, ազգականներու ականջին.

— Մեր աղջիկը խելացի զաւակ է, անիկա չուտով սանձ կը դնէ երկանը. թող անգամ մը պսակուին, պիտի տեսնաք որ վեց ամիս ետք աղան հինը չէ բնաւ. արդէն յանցանքը աղան վրայ չէ, ընտանիքը անկիրթ է եղեր, աղան ալ անոնց մէջ մեծցեր, ինչ որ տեսեր ան սորվեր է. վաղը երբ կարգուի, բոլորովին պիտի փոխուի։

Բայց ե՞րբ է այս վարդապետութիւնը. անգամ մըն ալ անկիրթ երիկներու հետ կարգուող փափուկ աղջիկներուն հարցուցէք. խեղճ զոհերը ինչե՞ր չեն քաշեր արդեօք այդ կոշտ մարդոց ձեռքէն, որոնք ամէնէն առաջ իրենց անկիրթ ըլլալուն գիտակցութիւնը չունին։ Հաւատացէք որ անկիրթ ամուսին ունեցող փափկասէր աղջիկները ամէնէն մեծ դժբախտներն են. ոչ ճաշակի, ո՛չ կենցաղի և ոչ ալ գաղափարի կցորդութիւն կայ իրենց ու իրենց էրկան միջեւ։ Կինը ինչ տարակութիւն, ի՛նչ դիտողութիւն որ ընէ, էրիկը մէկ պատասխան մը ունի, հարուստ ըլլալը, զոր ամէն առթիւ առաջ կը քշէ միշտ համոզուած ըլլալով թէ հարուստի մը ներելի է ամէն անկրթութիւն ընել։ Գիշերանոցով կ'ընդունի կին հիւրերը, որովհետեւ հարուստ է, անհաշւեանդ անհպայ լեզուով կը խօսի ընտանեկան երեկոյթներու մէջ՝ որովհետեւ հարուստ է, վերը նկարագրուած կերպով կը ճաշէ՝ որովհետեւ հարուստ է, վերջապէս բնաւ հաճելի ըլլալու առաքինութեան վրայ չի խորհիր, միմիայն անոր համար որ ինք հարուստ է և հետեւաբար վեր՝ ամէն կենցաղագիտական պարտականութենէ։

Եւ ասանկ հէքեր մը հետ կենակցի՛լ, Աստուած իմ, ի՛նչ դառն տանջանք փափուկ կնոջ մը համար։ Մի միայն կոշտ էրկանը սեղանակից ըլլալը ինքնին պատիժներու ամէնէն մեծն է որուն լաւ ու անձայն սեպուած է համակերպիլ փափուկ կինը, եթէ չուզեր աշխարհքի առջեւ խայտառակ ըլլալ և կամ Դատաստանական Խորհրդոյ նրբանցքներուն մէջ դեգերիլ։

Եթէ ծնողք կը պաշտեն ոսկին, գէթ զարգացած աղջիկները պէտք է ոսկիին հետ փնտռեն նաեւ մարդը, առանց այս երկուքին միութեան չատ դժուար է համերաշխութիւն ու երջանկութիւն գտնել ամուսնական կեանքին մէջ։ Եւ սակայն ո՛վ մտիկ կ'ընէ այս կարգի յորդորներուն, երբ ոսկիները հնչեն. միւս ամէն նկատումներ կը լռեն։ Բաւն հետաւեւ, խեղճ աղջիկն ու ծնողքը պէտք է չըլլան միայն ոսկիներէն ու մարդն ալ կչռեն առնէ։

ԿԱՐՃ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

ՏԱՆ ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

Զգեցա՞մ թէ՝ ինչ զգաց սիրտը առաջին մարդուն իր ստեղծագործութեան առաջին օրը, երբ միակ ու անձնտն գտաւ ինքզինքը միւս բոլոր անբան կենդանիներու շարքին մէջ։ Որքան ալ խորունկ եղած ըլլայ անոր տրտմութիւնն ու վիշտը, յետոյ սակայն անշուշտ, անհուն ու անպատում եղաւ իր զգացած խինդն ու խայտանքը՝ տեսնելով յանկարծ իր մօտիկը հէշտ իրեն նման, բայց գեղեցկութեամբ անհման էակի մը երեւումը։ Հրեշտա՞կ մըն էր ան մարմնաւորեալ, թէ մարդ մը անկատմներու հակամէտ. սոր գաղտնիք մը մնաց ան օրերէն մինչեւ մեր մայրերուն օրերը։ Սաղարթագեղ եղեւիններու ու խնկարոյր խնկենիներու հովանիին տակ՝ Աստուած օրհնեց այդ զոյգերուն սիրտն ու սէրը, անոնց հարսանեաց հանդիսատեսներն եղան երկնային հոգիները վերին։ Սախակն իր առաջին երգը հոն երգեց, ու բոլոր թռչնոց երամներ ձայնակցեցան ընդունութեան առ մեծ երաժշտապետին իրենց անուշ դայլայլիկներովը։ Հոն բոլոր ծաղիկներ առին իրենց որոշ թոյրն ու բոյրը՝ հիւսելու համար առաջին պսակը այդ երջանիկ ամոլներու անբիծ ճակտին, ուր դեռ ո՛չ ատուապանքի խորշումներու հետքը և ոչ ալ տաժանքի քրտանց կաթիլները կ'երեւային, դեռ տրտունջը չէր պղտորած անոնց աչքերը, հոկինն ու վիշտը դեռ չէր աւերած անոնց սրտերը։

Ինչ որ ալ եղած ըլլայ տակաւին առաջին զոյգերուն կեանքի սկզբնաւորութեան պատմութիւնը, կինը՝ գերեց, գրաւեց նախամարդուն սիրտը, չէ՞ մի անոր սրտին մօտիկէն ալ (կողէն) առնուած էր ինքը։ Ան մագնիսական հզօր ուժ մը ունէր իր սրտին մէջը, ուր որսարկին ալ կարծես իր Աստուածային սրտէն հաթեցուցած էր Սէրը, գութը ու գորովը գգուանաց չօղերը սրբնի։ Պէտք էր սակայն անուն մը տալ անոր, անուն մը չքնաղ ու վսեմ, որ ըլլար արժանի կամ համապատասխան իր կոչման ու սիրոյն «Եւ կոչեաց զանուն նորա կենա, զի նա էր մայր ամենայն կենդանեաց»։

Օ՜հ, մայր կոչուեցաւ անունն անոր, անուն մը սուրբ ու անուշ իր կոթին պէս, անսահման ու հզօր իր սիրոյն պէս։ Ամէնէն յարմարագոյն անունն ալ չէ՞ր միթէ այդ անունը անոր, որ կոչում ու պաշտօնն ունէր չարունակելու ստեղծագործութեան աստուածային գործը։ Առաջին ընտանիքը կազմուեցաւ անով, անոր ձեռքերը պատրաստեցին մեր կենաց առաջին խանձարուրն ու օրրանը։ Մարդութեան սիրոյ բոյնին, կեանքի ընտանեկան դրախտին ինքն եղաւ հոգին ու պահապան հրեշտակը։

Կինը ոչ միայն վշտի ու անկումի սկզբնապատճառն եղաւ այլ մարդուն միխթարութեան միջոցը, անոր խորհրդակիցն ու նեցուկը, անոր փառքն ու պսակը, չէ՞ մի որ կ'ըսէ իմաստունն ալ թէ՝ «բարեգլուխ կինը իր ամուսնոյն փառքն ու կեանքին պարծանքն է», սակայն ե՞րբ և ի՞նչպէս այդ փառքը կը նսեմանայ և այդ պարծանքը տեղի կուտայ ամօթանքի։ Վերջապէս այդ կեանքը ու մայր կոչուելու պարտաւոր, ինչպէս կրնայ ըլլալ պատճառ անկումի, ցաւի ու մահուան։

Կեանքի դրախտին դանկապաշտ մօր մը ձեռքն է որ կը չինէ ամրակուռ, աւելի ոչ նախանձի թէւնաւոր օձը կրնայ ներս սողալ, ոչ ալ մասնաւոր նշաւակը մայրը մթագնել անոր ջինջ ու պայծառ հորիզոնը, և ոչ ալ անոր խաղաղութեան վճիտ աղբիւրին տեր՝ կրնան պղտորել արտմութեանց հեղեղները։

Տան բարոյական կեանքին չէնքը զոր կը չինէ իմաստուն մօր մը ձեռքը, անոր սառաղձն ու քարերն են որպէս՝ համեստութիւն, հաւատարմութիւն, անձնուիրութիւն, անկեղծութիւն, քաղցրութիւն և համբերութիւն, իսկ անոնց շաղախն է փոխադարձ պարտականութեանց կատարումը։ Երբ կին մը կ'ըմբռնէ և ուշադիր կ'ըլլայ իր ամուսնոյն պատուին ու իր արժանապատուութիւնը բարձր պահել, երբ կին մը կը զգայ թէ՝ ինքը իր տանը հոգին է ու պահապան հրեշտակը և պաշտօնն ունի իբր տիպար մայր մը դաստիարակել իր զաւակները։ Ցոլացնել իր ազնիւ ու մաքուր նկարագիրը անոնց սրտին ու հոգիին մէջ, վերջապէս կին մը որ կը ներշնչէ իրեններուն հոգիին հաւատքի, յուսոյ, ու սիրոյ առաքինութեան ազդին, անիկա արժանի է քաւուելու պատիւ իր ամուսնոյն գլխին։ (Իմաստուն կինները իրենց տանը ձեռքովը կը չինեն, յիմարները զայն կը կործանեն, կ'ըսէ գիրքը։ Որքա՜ն տուներ քանդուած են, որքան կեանքի բոյներ քքքուած են բարոյապէս նիւթապէս, յիմար ու անզգամ կիներու երեսէն, իսկ ընդհակառակը, ազնիւ ու իմաստուն կիները դրախտի վերածեր են իրենց կողմած սիրոյ բոյնը, հոն, այդ տան մէջ, դրած են իրենց սիրտն ու սէրը։ Այն որ կրցած է կեանքն ու ճակատագիրը կապել այդպիսի իմաստուն ու մայրական Սիրոյ կոչումին արժանի կնոջ մը կեանքին ու ճակատագրին հետ, երջանիկ մահկանացուներէն մէկը կրնայ համարել ինքզինք։ Եթէ ոչ, լաւ է անմխոր անտապաններու մէջ բնակիլ քան անզգամ կնոջ մը հետ։ Անենք որ, կ'ըսէ հին իմաստուն մը, կ'ուզէ արժանաւոր զաւակներու հայր ըլլալ, պէտք է որ, այդ տեսակներու կեանք տուող մայր մը փնտռէն։ Երբ աղայ մը կ'ըլլայ ստախօս, լիրբ, անառակ, կոշտ ու կոպիտ, ըմբոստ ու անպատկառ, պատճառը գլխաւորաբար մայրն է, անշուշտ ոչ նուազ պատասխանատուութեան բաժին մըն ալ ունի հայրը։

Ծնողքները կենդանի ու խօսուն գիրքեր են իրենց զաւակներուն համար, անոնց լեզուաքանչիւր շարժումը, խօսքը, նիստը ու կացը, վերջապէս կեանքին բոլոր երեւոյթները ուսանելի դասեր են իրենց փոքրիկներուն համար, աւելին, ծնողք ո՛րքան զգուշ ո՛րքան աչալուրջ ըլլալու են լաւագոյն դասեր տալու իրենց զաւակներուն, մէկ խօսքով ծնողաց կեանքը ջինջ հայելի մըն է ուր կը տեսնեն այդ անմեղ արարածները իրենց հոգիին իսկական պատկերը։ Մանաւանդ մայրերը իբր Սուրբ գիրք մը նկատելու են իրենց կեանքը, եթէ աղջիկ մը իր փոքր հասակէն սկըսեր է պճնասիրութեան, իր դաստուն մայրն է. եթէ ստախօս ու թեթեւաբարոյ է, իր առաջին ուսուցիչը մայրն է։ Այն մայրերը որ կը գանգատին թէ իրենց զաւակները չատ յոռի բաներ դուրսը կամ դպրոցը կը սորվին չարաչար կը սխալին, թող նախ մէյ մը իրենք բարի ու ազնիւ նկարագրի սերմերը դնեն անոնց սրտին մէջ, հոն ուրիշ յոռի բարքերն ու սովորութիւնք երբեք չպիտի կրնան արմատ բռնել։

Ամենէն առաջ մօր մը ազդեցութիւնն է զոր կը կրէ տղուն մատաղ հոգին, մօր մը սէրն է որ կը կրթէ մեզի, մենք անկէ կը սորվինք ժպտիլ, անկէ կը սորվինք սէել, երբ կը քակուին մեր լեզուին կապերը, նախ անոր անունն է որ կը հնչենք, ան կ'արթընցնէ մեր զգացումները դէպ ի բարին ու դէպ ի լաւը։ Խելացի մօրմէ մը, մենք աւելի բան կրնանք սորվիլ քան մեր բոլոր ուսուցիչներէն։ Մօր մը համար օրրանին մէջ քնացող փոքրիկ հոգին, բարոյական տիեզերք մըն է, որուն ծնունդ տուողն ինքն եղած է, ան է իր Սուրբ երազանքներուն մարմնացումը, որուն վրայ կը հսկէ, կը գուրգուրայ անձնուէր սրտով մը ու անսահման սիրով մը։ Մայր մը ամէն ճիգ թափելու է իր զաւկին հոգին մէջ հաւատքին կայծը դնելու և սրտին մէջ արժանապատուութեան զգացումը աճեցնելու. աս երկու զգացումներուն ազդեցութիւնը պիտի չարունակէ տղուն բովանդակ կենաց ընթացքին մէջ ու նոյն իսկ մինչեւ գերեզման։

Որքա՜ն մեծ հանճարներ ո՛րքան տաղանդաւոր անձեր մօր մը սիրովն ու գուրգուրանքովն են մեծցեր և որոնց սրտին չատ խորունկ ալքերուն մէջ դրոշմուած է մայրենի սիրոյ անմոռաց յուշը։ Երջանիկ են այն մայրերը, որ ծնունդ տուած են այնպիսի ազնիւ բարոյական բարձր մեծ հոգիներու, բայց եղած են մայրեր ալ որոնց զաւակները բարոյապէս պատիժն ու պատուհասը եղած են իրենց ընտանիքին։ Մեղքի մը իր զաւակը կրթելու զայն դաստիարակելու ամէնէն զօրաւոր գաւազանը, ամէնէն ազդեցիկ յանդիմանութիւնը պէտք է ըլլայ սէրը, անպայման սէրը։ Մօր մը անուշ ու ժպտուն նայուածքը, հօր մը ձայնին տիրական չեչտը պէտք է տղու մը սրտին բան մը ազդեն։

Երկուքին դերն ալ փափուկ է թէեւ, մայր մը անշուշտ զգուշ ըլլալու է որ իր սիրովը չչփացնէ զաւակը, հայր մը իր առաջին կծու չեչտովը չըմբոստացնէ զայն իրեն դէմ։ Մօր մը սէրը, հօր մը հրահանգիչ յորդորները անուշ ու կանոնաւոր ներդաշնակութիւն մը կազմելու են մանկան կեանքին մէջ։ Ամենէն արժանաւոր մայրերը ամէնէն հոգածու հայրերը անոնք եղած են, որոնք իրենց տուած կաթին, հացին, զգեստին ու կրթութեան հետ բան մըն ալ տուած են իրենց կեանքէն, իրենց նկարագրէն զաւակներուն։ Զէ՞ մի որ ամենէն տաժանելի աշխատութիւնները յանձն կ'առնեն ծնողք իրենց զաւակաց սիրոյն համար, վասն զի անոնք իրենց կեանքին, իրենց սրտին սակի չղթային օղակներն են ու իրենց անունն ու յիշատակը յաւերժացնող և երջանկութեան գլխաւոր տարրերն։ Մայրեր ճանչցած եմ որոնք հօր մը դերն ալ կատարած են երբ իրենց ամուսինները կորսնցնելու դժբաղդութիւնը ունեցած են։ Մայրեր որ մէկ ձեռքով իրենց որբուկները օրրած ու միւս ձեռքով գիրցած են իրենց կեանքին վրդովուած բոյնը նորէն չինել ու աւելի ասալ ու լոա պահելով հայրենի տան օճախը, և որուն շուրջ հաւաքած են իրենց որբ ձագուկները և ամէն զրկանք, ամէն անձուկ տաժանք յանձն առնելով ծնուցած ու դաստիարակած են զանոնք, որոնց ապագայ կեանքին մէջ գիւղած են յուսոյ ու գտնել իրենց վշտաբեկ սրտին մխիթարութիւնը։ Ճշմարիտ սէրն է որ տանը կը կազմէ ու կը պահէ անկործան, այդ ճշմարիտ, այդ անկեղծ սէրը մօր մը սէրն է։ Եթէ կ'ուզէք որ տուն մը երջանիկ ըլլայ ու ան վերածուի դրախտի, ո՛հ դրէ՛ք, հոն դրէք անձնուէր սիրով ու խանդաղատանքով լեցուն ճշմարիտ մօր մը սիրտը, դրէք հոն իմաստուն ու ժրաջան կինը, հոն ամէն բան բարեփոխուած պիտի տեսնէք, դէմքերը ժպտուն, սրտերը խաղաղ ու ձեռքերը ժիր։ Այն տանը, ուր կը յիչուի ամէն օր Աստուծոյ անունը, ուր բարի հայր մը ամէն երեկոյ սեղանին չուրջը կը հաւաքէ իրեն զաւակները, անոնց հետ կ'օրհնէ Աստուծոյ անունն ու պարգեւները, ամէնէն օրհնեալ տունն է անիկա։ Երբ ազնիւ ու բարեպաշտ մայր մը դեռ իր զաւակները անկողնին չտարած անոնց փոքրիկ թաթիկները վեր վերցնել տալով աղօթք մը թոթովել կուտայ, քրիստոնէական տիպար ընտանիքի մը կեանքը չէ՞ առի, զոր տալիք կը սորվեցնէ մայր մը իրեններուն։ Այսպիսի մայրերն են իրենց տանը հոգին, իրենց կեանքի սիրոյ բոյնին պահապան հրեշտակը։

ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԴԱԳԷՏ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆիկարօ Ալժէզիրասէն առնելով կը ծանուցանէ թէ Գերմանիա Դշ. օր հաշտարար հրահանգներ ղրկեց իր պատուիրակներուն։ Նոյն օրը աւստրիական պատուիրակ կոմս Վէլզէրշայմ Ժողովին ներկայացուց իր առաջարկութիւնը՝ որ քանի մը փոփոխութիւններով ընդունուած է Պերլինի մէջ։ Կոմս Վէլզէրշայմ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մ. Ռըվուալի հետ։

Աւստրիոյ առաջարկութեան հիմն է մարօքեան ոստիկանութիւնը յանձնել Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ։ Բայց հսկողութիւն մըն ալ կը հաստատէ, որ արդէն ընդունուած էր ֆրանսական վերջին ծանուցագրին մէջ։ Այս հսկողութիւնը ի գործ պիտի դնեն երեք ոստիկանական քննիչներ՝ որոնք պիտի ընտրուին Աւստրիոյ հպատակ ոստիկանական սպաներէ։ Ֆիկարօ զանոնք «ընդհանուր քննիչ» կ'անուանէ։

.˙. Պերլինէր Թակպլաթ բարեգամ թղթակիցը հեռագրելով կը հեռագրէ. — Վերջին քաղաքական ժամուն մէջ, եթէ երեւոյթները չեն խաբեր, կացութիւնը բարւոքած կը թուի։ Թէեւ տակաւին կանխահաս է այսօրուընէ նպաստաւոր լուծում մը գուշակել, բայց կը յուսացուի թէ վերջին օրերուն պատահած ձգնաժամը կամ տագնապը հիմա երկուստեք հաշտարար կարծիքներու փոխանակութեան մը նիւթ եղած է։ Անցեալ չաբթու կացութիւնը յայտնապէս ծանր էր։ Հիմա Մ. Րատովից նոր հրահանգներ առած է, և համաձայնութեան մը վրայ յոյսեր կրկին կ'արդարանան։ Եթէ այս յոյսերը հաստատուին, առ յառաջիկայ օրերուն խաղաղասիրական նշանները պիտի առատանան։ Սպասուած լուծումը թերեւս դժգոհ թողու երկու երկիրներուն մէջ ալ գտնուող խռովարարները, բայց ի բարձն պիտի պաշտպանուին, և ամէն պարագայի առաջ վրդովուած կացութիւն մը վերջ պիտի գտնէ։

.˙. Լոնտոնէ ալ հեռագրելով կը հեռագրեն. — Փարիզի կողմէ յայտարարուած է թէ երկու Տէրութիւններն ալ վերջ

ի վերջոյ պիտի համաձայնի, բայց խոհեմութիւն կը համարեն դիւրաւ անցի չտալ, որպէսզի պահանջած կողմը ուժովի խառնուած չգտնուի։ Այս է պատճառը որ Երրորդ Տէրութիւններու միջամտութիւնը հարկ եղաւ։

⁂ Հռոմէն ալ հեռագրեն կը հաղորդեն.— Գերման Թերթերուն Իտալիոյ դէմ ամբաստանութիւնները և գանգատները անհիմն են և չեն որոշուած։ Իտալական կառավարութիւնը բնաւ փոփոխ յայտնած չէ Երրեակ Զինակցութեան բերնէն ասածը Թեմ վերլ։ Իտալիա այս կարծեցեալ բնոյթը կ'ընդունի մեծ սիրով, և բնաւ միտքէն չանցըներ ազատելու անկէ։

Ալժեզիրասի Ժողովը Հռոմի և Պերլինի միջեւ կարծիքներու փոխանակութեան նիւթ մը եղաւ և Իտալական կառավարութիւնը այս գործին առթիւ իր տեսակէտը պաշտպանեց գերման կառավարութեան, և յայտարարեց որ շատ ուրախ պիտի ըլլայ՝ եթէ Ֆրանսա և Գերմանիա յօժարին համաձայնիլ։ Գերման վարչապետը սիրով ընդունեց Իտալիոյ այս յայտարարութիւնը։ Իտալիոյ Ալժեզիրասի պատուիրակ Վիսքոնթի-Վենոսթա մարքիզը խղճի մտօք կատարեց իր կառավարութեան բարոյական յանձնառութիւնները և պիտի կատարէ այսպէս մինչեւ վերջը։ Սխալ է թէ Իտալիա Ֆրանսայի կողմը բռնած ըլլայ Պանքայի և ոստիկանութեան խնդիրներուն մէջ, այլ կ'աշխատի միայն բարեխնամութիւն մը հաստատել Գերմանիոյ և Ֆրանսայի միջեւ, և բանակցութեանց ճամբուն վրայ գտնուած դժուարութիւնները բառնալ։

⁂ Սէվիլի (Սպանիա) մէջ բնակող Օրլէանի Դիւքը կամաց Ալժեզիրաս գնաց պտոյտի համար, և Րէնա Քրիսթինա Օթելին մէջ ճաշեց կոմսուհիին և իր հետեւորդներուն հետ։ Ճաշէն վերջ Օրլէանի կոմսը խօսակցեցաւ աւստրիացի պատուիրակ Վէլզէրսհայմբ կոմսին հետ, յետոյ Ռուսիոյ և Սպանիոյ ներկայացուցիչներուն հետ։ Կոմսին այս այցելութիւնը բաւական մեծ տպաւորութիւն առաջ բերաւ Բարիզի մէջ, թէեւ քաղաքական ո և է նպատակ չի կրնար վերագրուիլ անոր։

⁂ Վիեննայէ հեռագրեն կը հաղորդեն.— Պերլինէ վերջին ժամուն առնուած լուրերուն նայելով, նաւաստեան շրջանակներուն մէջ տարածուած լուրի մը համեմատ, Ֆրանսա և Գերմանիա առժամանակեայ կարգադրութեան մը հասած են Մարոքի խնդրոյն մէջ։ Ֆրանսա, Սպանիոյ հետ միասին երեք տարուան համար ոստիկանութիւնը պիտի կազմակերպէ և պիտի վարէ։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ այս լուրին մանրամասնութեանց վրայ բան մը չգիտցուիր։ Բայց համոզուած կը յայտնուի թէ համաձայնութիւնը մօտալուտ է։ Վերջապէս Մարոքի խնդրոյն դժուարութիւնները այժմէն հարթուած կը նկատուին Պերլինի և Վիեննայի մէջ։

⁂ Տէյլի Թէլէկրաֆի Թղթակիցը հեռագրով կը հաղորդէ.— Ի վիճակի եմ բացորոշապէս հաստատելու թէ գերմանական ռազմագիտութիւնը կը կայանայ ամէն կարելի եղած միջոցներով գործերը ձգձգելուն և անոնց թելերը երկնցնելուն մէջ։ Տակաւին շատ պիտի նեղացնէ Ֆրանսան Պանքային համար, Թոյլ տալով որ անիկա յուսայ թէ վերջապէս կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ։ «Վիճաբանի՛նք, խորհրդակցի՛նք, եթէ կը հաճիք։ Մենք հոս խորհրդակցելու և վիճաբանելու համար եկած ենք», պիտի ըլլայ իր պատասխանը ամէն անոնց՝ որոնք կը պնդեն խնդիրը եզրակացութեան մը յանգեցընել։ Եթէ յաջողի ամէնուն աչքին փոշի ցանել և խորհրդակցութիւնը երկարացնել, պիտի չվարանի ըսելու.— «Մենք մինչեւ վերջը զիջումներ ըրինք։ Կարելի եղածին չափ բանակցութիւնները երկարաձգեցինք, որպէս զի կարենայինք համաձայնութեան մը հիմ գտնել։ Բայց Ֆրանսա կը մերժէ ընդունիլ համաձայնութիւնը, և հետեւաբար ա՛ն միայն պատասխանատու է ժողովին խանգարման»։

Ֆրանսայի համար դիւրին է այս ծուղակէն խոյս տալ։ Գերմանիա կա՛մ համաձայնութեան կը փափաքի կամ ոչ, և ժողովին երկարաձգումը չի կրնար փոխել իր դիտաւորութիւնները։ Եթէ դիտաւորութիւնը բարի է, ինչպէս կարելի է խորհիլ որ ժողովին արագ լուծումը նեղութիւն պատճառէ իրեն, քանի որ ընդհանուր մտահոգութիւնը տեւել միայն կրնայ վերջ գտնել։ Ուստի իմ մասնաւոր կարծիքս ա՛յն է թէ Գերմանիա պիտի չընդունի ֆրանքօ-սպանիական ոստիկանութիւն մը։ Պիտի պնդէ որ Երրորդ Տէրութեան մը կողմէ հսկողութեան ենթարկուի այդ ոստիկանութիւնը։ Կը թուի թէ իր զիջումներուն ամէնէն վերջինը ա՛յս պիտի ըլլայ։ (Տե՛ս վերը)։

Մ. Ռըվուալի կարծիքով կը բաւէ ոստիկանութիւնը հաստատել Մարոքեան ութը գլխաւոր նաւահանգիստներուն մէջ, և այս նպատակին համար 2000 մարոքցի զօրքեր պիտի գործածուին սպանիացի և ֆրանսացի հրամանատարներու ներքեւ, և բաշխումը պիտի կատարուի իւրաքանչիւր նաւահանգստի մէջ եւրոպացի գաղթականներուն կարեւորութեան համեմատ։ Մ. Ռըվուալի կարծիքով, այս 2000 զօրքերուն յատկացուելիք սպաներուն թիւը հաւանաբար տասներկուքը պիտի չանցնի, որոնց վաւերացումը պիտի խնդրուի Մարոքէն իբրեւ գերիշխան Պետութիւն։

⁂ Հռոմէ կը հեռագրէ Տէյլի Թէլէկրաֆի Թղթակիցը թէ Էտուարտ Թագաւորին Բարիզեան այցելութիւնը նոր հաստատութիւն մը կը նկատուի անգլօ-ֆրանսական համաձայնութեան, և հանրային ցոյց մը թէ Անգլիա պատրաստ է ամէն կերպով այժ տալ ֆրանսական շահերուն։ Մինչեւ իսկ Իտալական թերթ մը կը ծանուցանէ թէ գաղտնի զինակցութիւն մը կայ Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Սպանիոյ միջեւ, ծովերու տիրապետութեան իբրեւ անժխտելի իրողութիւն մը ընդդէմ Գերմանիոյ, որուն չեն կրնար այս պարագային օգնել Իտալիա և Աւստրիա։ Թերթը վերջապէս կը յայտարարէ թէ Էտուարտ Թագաւորին Բարիզ ներկայութիւնը հաստատիք մըն է թէ խաղաղութիւնը պիտի չվտանգուի, որովհետեւ Գերմանիա բաւական զօրաւոր չէ նոր Երրեակ Զինակցութեան մը դիմադրելու։

ԱԼՖՈՆՍՕ ԹԱԳԱՒՈՐ ԵՒ ԷՆԱ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ.— ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԱՆՀՈՒՆ ՀԱՄԱԿՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՆՇԱՆԱԾԻՆ ՀԱՄԱՐ.— ԴԱՒԱՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Սան Սեբաստիանէ հեռագրեն կը հաղորդեն.— Այս առաւօտ (Բշ.) ժամը 10ին Ալֆոնսօ Թագաւոր և Մարիա Քրիսթինա Թագուհին հարսնային ճեպընթացով Սան Սեբաստիէն հասան։ Ցեղական իշխանութիւններէն ընդունուեցան պատուով, քաղաքապետը ծաղկեփունջ մը նուիրեց մայր Թագուհիին։ Սան Սեբաստիէնի բոլոր տուները դրօշազարդուած են։ Երբ Միրամարի պալատը ժամանեցին կառքով, փողոցներուն մէջ հաւաքուած խուռն բազմութենէն ընդունուեցան որոտընդոստ ողջոյններով, կեցցէ՛ Թագաւորը, կեցցէ՛ նշանածը։ Թագաւորը խորապէս զգածուեցաւ այս ջերմ ընդունելութենէն։

Միրամար հասնելէն վերջ, Ալֆոնսօ Թագաւոր հրամայեց պատրաստել իր օթօմօպիլը, և իր Թիկնապահին ընկերակցութեամբ Պիարից մեկնեցաւ։ Պիարից հասնելուն պէս կայարան գնաց դիմաւորելու համար իր նշանածը և անոր մայրը բերող կառախումբը։ Մինչեւ կէս գիշեր անոնց հետ Սան Սեբաստիէն պիտի վերադառնայ։ Թագաւորը բոլոր իր այս շարժումները գաղտնի պահած էր մինչեւ վերջին վայրկեանը։ Եւ անշուշտ իշխանուհիները խիստ ուրախ պիտի ըլլան Ն. Վեհափառութեան կողմէ իրենց մասին յայտնուած այս համակրութիւններուն համար։

Միրամարի այն սենեակներուն մէջ որոնք Էնա իշխանուհիին և իր մօր բնակութեան յատկացուած են բազմաթիւ ծաղկեփունջերով և տանկերով յարդարուած են։ Ալֆոնսօ Թագաւոր հրամայած է որ ամէն օր Վալէնսիայէն և Մուրսիայէն ամենագեղեցիկ ծաղիկներ ղրկուին։ Ցոյց տալու համար թէ Ն. Վեհափառութիւն ո՛ր աստիճան ուշադրութեամբ հոգածու է իշխանուհի նշանածին հանգստութեան, կրնանք յիշատակել այն պարագան թէ որովհետեւ Սան Սեբաստիէնի վառելափայտը իր խոնաւութեան պատճառաւ քիչ մը շատ ծուխ կ'արտադրէ, Ալֆոնսօ Թագաւորին հրամանաւ Մատրիտէն չոր ձիթենիի փայտեր կը ղրկուին Միրամարի խաչոր ջերմացներուն մէջ վառելու համար։

Երկար խօսակցութիւն մը ունեցայ այսօր դիւանագէտ անձնաւորութեան մը հետ՝ որ Վատիկանի հետ բանակցութեան մասն իշխանուհիին դաւանափոխութեան մասին։ Կ'երեւի թէ մկրտութիւն ալ պիտի ըլլայ, թէեւ անկէց առաջ այդպէս չէր ըսուեր։ Կաթոլիկ Եկեղեցին տարբեր տրամադրութիւններ ցոյց տուած է ոչ-կաթոլիկներու մկրտութեան մասին։ Պապերէն ոմանք արգիլած են զայն աւելորդ նկատելով, իսկ ուրիշներ հարկ դատած են։ Ընդհանուր վարդապետութիւնը ա՛յն է թէ ոչ-կաթոլիկի մը մկրտութիւնը վաւերական է՝ եթէ տեղի ունեցած է սովորական բանաձեւով, այսինքն Երրորդութեան երեք անձանց անունով և. այսպիսի պարագաներու մէջ կրկին մկրտութիւնը հարկ չկայ երբ մէկը կաթոլիկ ըլլայ։ Այսու հանդերձ, որովհետեւ կրօնամոլ Սպանիացիներէն ոմանք պատրուակ բռնելով պիտի յայտարարեն թէ այս Էնա իշխանուհիին կաթոլիկութեան դառնալը ձեւականութիւն է միայն, որոշուեցաւ որ այս մասին ո և է կասկած փարատուի։ Սպանիոյ մէջ միշտ սովորութիւն եղած է Բողոքականութենէ դարձողները մկրտել, ուստի Վատիկան հարկ համարեցաւ այս նախընթացին հետեւելու։ Վատիկան յայտարարեց իրեն եղած հարցման թէ մկրտութիւնը անհրաժեշտ պարագայութիւն մը չէ, բայց եթէ քաղաքական նկատումներով հարկ կը տեսնուի, կրնայ ըլլալ։ Ցետոյ խնդիրը հաղորդեցին Էտուարտ Թագաւորին, Էնա իշխանուհիին և մօրը, որոնք պատասխանեցին թէ արգելք մը չկայ, ասով հետեւ իրենք ալ կը փափաքին որ երբեք տարակոյս մը չգտնուի իշխանուհիին դաւանափոխութեան անկեղծութեան վրայ։ Ուէսթմինսթրի արքեպիսկոպոսն ալ ըսաւ թէ լաւագոյն է սովորութեան հետեւիլ։ Ուստի, վերջնականապէս որոշուեցաւ որ Էնա իշխանուհին մկրտուի բողոքական հաւատքէն հերքումէն և կաթոլիկ հաւատքին խոստովանութենէն վերջ։ Հերքումին բանաձեւը խիստ պարզ պիտի ըլլայ, իսկ նոր հաւատքին դաւանանքը ծիսարանին համաձայն։

Մատուռը արդէն կը պատրաստուի դաւանափոխութեան արարողութեան համար, որուն պիտի նախագահէ Նոթինկամի կաթոլիկ եպիսկոպոսը, որուն գալուն կը սպասուի։

Կրնամ ի վիճակի եմ կատարեալ մանրամասնութիւնները տալու Էնա իշխանուհիին Կաթոլիկ Եկեղեցին մէջ մտնելու արարողութեան վրայ։ Գ. իրիկուն Նոթինկամի եպիսկոպոսին հրահանգին համաձայն իշխանուհին իր խղճին բեռ եղող բոլոր յանցանքները պիտի խոստովանի կաթոլիկաբար։ Բուն արարողութիւնը պիտի կատարուի Դշ. առաւօտ կանուխ (ըսել է կատարուած է արդէն)։ Նախ և առաջ Էնա իշխանուհին պիտի խոստովանի եպիսկոպոսին, ապա բողոքական հաւատքը հերքումը պիտի ընէ անգլիերէն լեզուով։ Ցետոյ կաթոլիկ հաւատքին դաւանութիւնը, որմէ վերջ եպիսկոպոսը արձակում պիտի տայ։ Ամէնէն վերջը պիտի գայ մկրտութիւնը։ Կնքամայրը պիտի ըլլայ Մարիա Քրիսթինա մայր Թագուհին։ Ցետոյ Պատարագ պիտի մատուցուի, և իշխանուհին Սուրբ Հաղորդութիւն պիտի առնէ։ Պատարագէն վերջ իշխանուհին դրոշմի արարողութիւնը պիտի ընդունի, և այս կերպով պիտի վերջանայ այս երկար արարողութիւնը։

Էտուարտ Թագաւոր այսօր, չորեքշ., Միրամարի մէջ կը ճաշէ։

ԿԱԹՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Խնամակալութիւնը հրահանգ տուաւ պատերազմական նախարարին միջոցներ ձեռք առնել միսիոնարները պաշտպանելու համար, հակառակ պարագային՝ խիստ պատիժ պիտի տրուի անտարբերներուն։ Շանկայի անգլիական հիւպատոս Մ. Ուերնըր քննութեան գացած է քննելու Նանչանկի վերջին շփոթութեանց տարոնք և լուր առնուած է որ անգլիացի Մր. Քէնկհէմ և Ֆրանսացի վանականները սաստիկ տանջանքներով սպաննուեր են։ Չինացի սպանապետ մը ազատեր է Քէնկհէմի կրտսերագոյն մանչը, իր կենդը յայտնի վանքի մէջ դնելով և ստակի կերպով խուլ տանդուելով։ Չինական մամուլը տեւ կը դատապարտէ Քիանկսիի կառավարիչը իր անտարբերութեանը համար, մինչդեռ բացորոշ հրահանգներ տրուած էին իրեն, և հաղորդած էին թէ Նանչանկի մէջ կացութիւնը գոհացուցիչ չէ։ Թէեւ չինացի կառավարիչը զօրքեր կանչուեցան, բայց ժամանակը անցած էր արդէն։

ՔՈՆՆՈԹԻ ԱՐԹԸՐ ԻՇԽԱՆԸ այս միջոցիս կը գտնուի Միւնիխ, Ճարոնի ամէնէն գեղեցիկ և նշանաւոր վայրերէն մին, որուն հռչակաւոր հին մեհեանը կը գտնուի բաց ծովուն մէջտեղը։ Արթըր իշխան Քակօչիմա գլուխ նաւած միջոցին ծովակալ Թօկօյի և զօրավար Քուրօքիի հետ այցելեց Ճարոնի մեծահռչակ դիւցազուն Սայկօյի գերեզմանին։

ԴԱՏԱՐԿԱՄՈՐՏ ԵՒ ՄՈՒՐԱՑԻԿ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1904ին Անգլիոյ Ներքին գործոց Նախարարութիւնը յանձնախումբ մը պաշտօն տուած էր քննելու համար թէ դատարկապորտութեան մասին գործադրուած օրէնքները ի՛նչ նոր փոփոխութեան կը կարօտին։ Ցանձնաժողովին տեղեկագիրը՝ որ մատուցուեցաւ Լօնտոնի Նահանգային կառավարութեան նախագահին՝ կը բաղկանայ 123 էջերէ, և կը յանձնարարէ խիստ միջոցներ ձեռք առնել դատարկապորտութեան և մուրացկանութեան դէմ։ Կ'առաջարկէ նոր ի նորոյ ծրագիր մը կազմել, որուն գլխաւոր կէտն է աշխատելու յարմար գաղթավայրեր հաստատել, ուր դատարկապորտները վար դրուին, քաղաքներուն աշխատողները, և իրական աղքատութիւն ընծայուի աղքատիներուն։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ «դատարկապորտներուն բանակը» աւելցած է վերջին տարիներս, և կը վախցուի որ եթէ այսպէս շարունակուի, անոնց թիւը աւելի չանի։ Այդ «բանակ»ը գլխաւորապէս կը բաղկանայ ա՛յնպիսիներէ՝ որոնք դիմամբ կը խուսափին ո և է աշխատութենէ, և իրենց ապրուստը ճարելու համար յոյսերնին դրած են մուրացկանութեան և պատահական նուէրներու վրայ, և իրենց պատճառաւ ժողովուրդին աշխատաւէր մասին վրայ ծանր տուրքեր դրուած են։ Տեղեկագիրը կը յորդէ թէ «միաձայնութեամբ համամիտ ենք որ բարեկարգութեան մը պէտքը կայ, դատարկապորտները պէտք է ոստիկանութեան հսկողութեան տակ դրուին»։ Ի վերջոյ տեղեկագիրը 36 յանձնարարութիւններ կ'ընէ։

Տէյլի Թէլէկրաֆ հեռագրեն կ'ըսէ այս մասին իր Խմբագրականին մէջ.—

Դատարկապորտութիւնը հին չարիք մըն է այս և ուրիշ եւրոպական երկիրներու մէջ, բայց ամէն տեղէ աւելի մեր երկրին մէջ դժուար է այդ չարիքին դէմ իրապէս պայքարիլ։ Պատճառը ա՛ն է որ անգլիական ժողովուրդը ծայրայեղօրէն արդահաստ է, երես առեղ է։ Եթէ տարին և գծուն մարդիկ օգնութեան համար իրենց դիմեն, ձեռքերնին իսկոյն գրպաննին կը խոթեն և կուտան որպէս զի իրենց առաջէն ցնծադրուած խեղճ տեսարանին յուզումէն ազատին և միւս կողմէ իրենց աղքատասիրութեան ապացոյցը տան։ Փողոցներուն մէջ իրենցմէ դրամ ուզողներուն քսանէն տասնըինը անարժան մարդիկ են, և տրուած ողորմութիւնը բնաւ բարեգործութիւն չէ։ Ցանձնաժողովին տեղեկագիրը կը ծանրանայ ա՛ն իրողութեան վրայ թէ՝ դատարկապորտը դրամ ընդունելու դիւրութեամբը կը շարունակէ իր այդ կեանքը, և որովհետեւ, կ'ըսէ, որանքն իրեն բուխ Անգլիացիք պիտի չզգաստանան այս թերութենէն, ուրիշ միջոցներ ձեռք առնել պէտք է։ Երբ անհատական կացութիւնը քիչ մը դժուարանայ, Անգլիոյ 70—80 հազար մարդիկներու հեղեղ մը մէջտեղ կ'ելնէ որոնք ո՛չ տուն տեղ ունին և ոչ ապրելու միջոց։ Լաւագոյն ժամանակներու մէջ 30—40 հազարը պակաս չէ։ Իսկ սովորական դատարկապորտ դասակարգը՝ ամէնէն վարնոցները՝ 20—30 հազար հոգիէն պակաս չեն։ Այս վերջին դասակարգին համար մանաւանդ խիստ միջոցներ յանձնարարուած են։ Սովորական դատարկապորտը վէգերուն սիրուն մասերն չէ։ Անուղղայ ծոյլ մըն է, դէգ. մենաւոր և անձնապաշտ։ Ամէն օր իրր թէ գործ կը փնտռէ աշխատելու, բայց երբ առաջարկուի, կը խուսափի։ Հարկ եղած առեն գող և գինով է, մնաւոր ասերներուն սարսափն է միշտ։ Գործելի ազատ մըն է։ Հիւանդութեան և տարափոխիկ ախտերու միկրոբ կը ցանէ։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

Շահեկան է մեզի հոս հրատարակել համառօտութեան այն գեղեցիկ ճառը, զոր Կիլիկիոյ Ամեն. Ս. Կաթողիկոսը արտասանեց, իր Երուսաղէմէ մեկնելուն առթիւ Միաբանութեան ժողովին առջեւ։

* *

Եթէ խօսք շնորհուի, պարտքեր ունիմ վճարելիք։ Պարտք երախտագիտութեան, պարտք շնորհակալեաց և պարտք պաշտամանց յանձնման։

Նախ՝ ամենուս մեծը Ս. Գլխադիրը ըլլալով և ամենքս նորա խոնարհ սպասաւորները, մինչև կեանքիս վերջը երախտապարտ պիտի մնամ և հաւատարիմ անոր շահերուն, որովհետեւ ցայսօր անունդս, զարգացումս, Ս. Աստիճանները, ընդհանուրէն և մասնաւորներէն վայելած պատիւն ու համակրութիւնը և նոյն իսկ այսօրուան բարձրագոյն կոչումն ու ծանրագոյն բեռը անոր կը պարտիմ, և եթէ երբեք խաչիս թեթեւութիւնը և քաղցրութիւնը վայելելու բաղձն ունենամ, Ս. Գլխադրի օժանդակութեանը պիտի նուիրեմ զայն։

Երկրորդ՝ խորին շնորհակալութիւն առ Նորին Ամեն. Սրբազնութիւն, որ յօրէ անտի Պատրիարքութեան՝ հայրաբար սիրեց, մեծարեց և օժանդակեց ինձ պաշտամանց ծանր վայրկեաններուն։ Իբրեւ փորձառութեան արդիւնք ըսեմ թէ առանց Պատրիարքի և Լուսարարապետի համերաշխ գործակցութեան՝ Սրբոց Ցակոբեանց ուխտին կրօնային պաշտաման, կրօնական իրաւանց պաշտպանութեան և վարչական մեքենան ո՛չ միայն կաղն ի կաղն կ'ընթանայ, նաեւ կրնայ ջախջախուիլ և փշուիլ փշուր ըլլալ։

Երրորդ՝ ջերմ շնորհակալութիւն առ համայն Միաբանութիւն, որ ըստ հասակի, աստիճանի և կարգի մինչեւ ցայսօր մեծարեցին, պատուեցին և իրենց պաշտամանց մէջ ցոյց տուած արթնութեամբ և աշխոյժութեամբ պաշտօնիս բեռը թեթեւցուցին։ Բնական ճշմարտութիւն է, չկայ վարդ առանց փուշի, այսպէս և չկայ փառք և պաշտօն առանց վշտի։ Թերեւս վիշտեր ունեցած եմ, բայց այսօր մոռցած եմ, և յաւիտեան մոռցած պիտի մնամ. գուցէ և ես մեծ կամ փոքր վիշտեր առթած եմ, փոխադարձ մոռացութիւն կը խնդրեմ։

Չորրորդ՝ յորդորներ շնորհակալութիւն առ Միաբ. Ժողովդ, որ անսահման վստահութեամբ, անհաշիւ և անհաշուելի պարտաւորութեամբ յանձնեց ինձ Լուսարարապետութիւնը և անոր վերաբերեալ բանալիները։ Սրբոց Ցակոբեանց ուխտին մէջ բանալի ունեցողները շատ են, որոնց երկուքը միայն երդուեալ են. առաջին՝ Ս. Պատրիարքը որոյ արթուն հսկողութեան կը յանձնուին յարեկայէ ցերեկոյ սահմանեալ ժամանակին Վանքի դռներուն բանալիները, և երկրորդը՝ Լուսարարապետը՝ որուն կը յանձնուին հրապարակային ուխտադրութեամբ Ս. Մակարայ դրան բանալին և Ս. Մինասայ կրկին բանալիները. միւս բանալիները և բանալեաց պաշտօնեաները ըստ ամենայնի ազատ են ըստ կամս գործածելու։ Ինձ յանձնուածները մի քանի օր առաջ առանձինն գրութեամբ կնքեալ յանձնած եմ Նորին Սրբազնութեան իբրեւ նախագահի Ժողովոյդ։

Այլ եւս պարտք չունիմ։ Վերջին անգամ ըլլալով հարկաւ կը հաճիք լսել և մի քանի խօսքերս ալ, որոնք իբրեւ երեսունհինգ տարուայ միաբանակցի մը խօսքեր չեն քննադատուիր, այն պարագային մէջ, երբ բաժանման խօսքեր են։ Ցաւղումը ու զգացումը մտքի դատաստանին, կամ նոյնն է տրամաբանութեան չեն ենթարկուիր։

1867ին Ապրիլի մէջ եկայ Երուսաղէմ իբրեւ աշակերտացու Ժառ. վարժարանին, տասնեօթն տարեկան էի. երկու տարի վերջը երկու եղբայրներու հետ կոչուեցայ ի սարկաւագութիւն և հանգուցեալ Սիմէոն Սրբազանի խորհրդով Եսայի հանգուցեալ Պատրիարքը մեզ ղրկեց ի Պոլիս ուսում առնելու և Ժառ. վարժարանին իբրեւ ուսուցիչներ պատրաստուելու։ Այդ տարին եթէ Նորին Սրբազնութիւնը կը յիշէ ուխտի եկած էր և մենք երբ Պոլիս հասանք Թաքթաքեան Պօղոս Պատրիարքը պաշտօնանկ, որոյ աջը համբուրեցի ի Զմիւռին և այսօրուայ Ընդհ. Հայրապետը Պատրիարք ընտրուած էր։

Մեր երկու տարիի չափ մնացինք ի Պոլիս և 1871ին վերադարձանք ի Ս. Աթոռ տասնօրեայ քարանթինա պահելով յ'Աղեքսանդրիա։ Երբ ողջամբ Ժամանեցինք մեզի տեղ որոշեցին Զամ Թաղի ասորիները այն սենեակը, տարեւելեան հիւս. կողմը, ուր այսօր մայրապետները Ժառանգաւորաց կարկատացները կ'ընեն։

Մելքիսեդեկ վարդապետ, այսօր արքեպսկ. Զմիւռնիոյ, տեսուչ էր դպրոցաց և Մամբրէ Սրբազանը ուսուցիչ. մենք ալ պաշտօնակցեցանք իբրեւ ուսուցիչ և մինչեւ 1881 շարունակեցինք, բայց 1874ին Մելքիսեդեկ վարդապետը անձնական տկարութեան պատճառաւ յ'Եւրոպա ուղեւորեցաւ իբրեւ այցելու, որով տեսչութիւն և ուսուցչութիւն միացաւ չորս պաշտօնակիցներուս վրայ։ Աւելորդ կը համարիմ այն ժամանակուայ Ժառ. վարժարանի վիճակին վրայ խօսելու, այն շրջանի ուսանողք ծանօթ են ազգին մէջ իբրեւ գրական անձնաւորութիւններ։

1879ին հրամանաւ Ս. Պատրիարքին ծննդավայրս այցելութեան եկայ. մինչեւ այսօր այդ այցելութիւնը վիշտ և խիղճ եղած է ինձ, որովհետեւ մեր ընկերներէն Մամբրէ Սրբազանը վաղուց քաշուած էր դպրոցական պաշտօնէ, և չեմ յիշեր թէ յԵգիպտո՞ս թէ ի Դամասկոս էր. Գեր. Ղեւոնդ վարդապետը իբրեւ Տնօրէն Ժողովոյ անդամ և իբրեւ քննիչ կամ հարթարիչ վանքի անհերքադրան հաշւոց, որ մինչեւ այն օր բանած էր Պատրիարքի քարտուղարը, չէր կարող այնքան նուիրուիլ Ժառ. Դպրոցին, որով Ժառանգաւորք մնացած էին մեր երրորդ ընկերին քմահաճ կամայականութեանը, և այս՝ առիթ եղած էր Ներքին ընդհանուր դժգոհութեան և ըմբոստութեան։

Խարբերդէն հազիւ Պոլիս հասած էի հեռաձայներին, յանկարծակի հեռագրով կը հրամայուէր ինձ փութալ ի Ս. Աթոռ դպրոցական շփոթութեանց առաջքն առնելու համար. բայց միշտ ցաւօք պիտի յիշեմ, այն պարագան, որ փոխանակ առիթ եղողը պատժելու անմեղ ունեցած անկարգութեանց, աշակերտները պատժուեցան վարժարանէն ծրագիրը և շրջանը փոխելու պատրուակին տակ ամենքն ալ արձակուելով դպրոցէն։

Այդ միջոցներուն, շատ կանուխէն սկսեալ, Աթոռը պարտուց ահռելի բեռան մը տակ ճնշուած էր, ըստ ամենայնի վարկաբեկ յուսն տարոց և հազիւ 8-15% տոկոսով փոխառութիւն կը ճարուէր։ Միաբ. Նոր կանոնագրով կամաց Տնօրէն մը կարգուեցաւ և այս անօրինութեամբ հակայակերպ տոկոսները իջան մինչեւ 4%, բայց պարտքը կար և կը մնար և օր ըստ օրէ կ'աճէր։

Ի վերջոյ միւ պարտուց Տնօրէնչապ մասնակցութեան համար անօրինութիւններ եղած էին կեդր. Վարչութեան կողմէն։ Գէորգ Դ. մեծանուն Հայրապետի արտօնութեամբ և երկուց Պատրիարքաց կոնդակներով և յանձնարարագրերով նուիրակ կարգուեցանք Մամբրէ Սրբազանը և ես։

Շուրջ հինգ տարի թափառեցանք և 1885 մարտ ամսոյ մէջ հանգ. Նուիր Ս. Պատրիարքը հեռագրով և նամակաւ ի լուսարարապետութիւն ընտրութիւնս ծանուցանելով հայրաբար կը շնորհաւորէր։

1886 յունվ. ամսոյ մէջ ողջամբ վերադարձանք ի Ս. Աթոռ, յունվար 29ին ընդ նախագահութեամբ հանգ. Երեմիա Սրբազանին, իբրեւ տեղապահի, Միաբ. Ժողով կոչուեցաւ, յորում հաստատուելով պաշտօնս, համախումբ իջանք յեկեղեցի, ծնկաչոք և բարձրաձայն Ս. Գլխադրի վրայ սովորական երդումն ըրի և կնքեալ բանալիները առնելով՝ պաշտօնս ստանձնեցի։ Այն օրէն մինչեւ այսօր պակաս տասն օրով տասն և ութն տարի կ'ընէ։

Թէ ինչպէս վարեցի պաշտօնս, չեմ ուզեր այս մասին մանրամասնութեամբ Միաբ. Ժողովոյդ ժամանակը խլել, և նպատակս ալ չէ համարատւութիւն ընել, որովհետեւ երդման ժամանակ՝ արտասանածս դատաւոր և դաշնագիր բռնած եմ ինձ Աստուած և Ս. Գլխադիր, ասոնք նոյն պիտի ըլլան հաւատարմութեանս վարձատրող և անհաւատարմութեանս պատժողը։ Միայն մէկ պարագայ, որ շատ խոր ազդած է սրտիս անյիշատակ չեմ անցնիր, որպէս զի դաս ըլլայ յաջորդներուս։ Հազիւ պաշտօնիս սկսած էի, դեռ եւս չէի ծանօթ Ս. Մինասայ ամէն խորշերուն, դեռ եւս որոշ գաղափար կազմած չէի եկեղեցական Սբ. սպասուց, զգեստուց և անօթից և սեղանին երդմանս արտասուքները չցամքած՝ Ամեն. Ս. Պատրիարքը Պոլսէն հայրաբար յորդորական կը գրէր զգուշութեամբ վարուիլ պաշտօնիս հետ և բամբասանաց տարակոյս չտալ։ Այս տեղէն անմտօրդ բաներ գրած ըլլալու էին, որովհետեւ հոս ալ կը փսփսային, որուն արձագանգը Դամասկոս ալ հասաւ, թէ ներսը ադամանդ և մարգարիտ չեմ թողուցեր Բարիզ ղրկած եմ ծախելու համար։ Մարդ խիղճ ունենալու չէ, կամ որ նոյն է անհոգ և անտարբեր ըլլալու է, որ համարձակի այդպիսի զրպարտութիւն ընելու և անդամահատ պատիւ լինելու։

Ասկէ զատ Միաբանութեան մեծ մասին մէջ գաղափար մը կազմուած էր, որ ներսը ինչ անչափ պահեստի գումարներ կան Վանքին նուիրականներուն համար. միւսներն գաղափարով տեղեկութեան երկու տարի չափ գիշեր և ցերեկ հետախուզեցի, ցերեկները գանձատան մէջ և գիշերները յետոյ, այսպէս բաղում աշխատեցայ և ուրիշ կոչ, թէեւ ըստ ասոնց և գրքեր եղան, որ Ս. Մինասը նորոգեցինք, որպէս զի երեւակայական գումարները անհետացնենք։ Այս մասին Միաբանութեան յաղթութիւն չեմ տար, այլ Աստուծոյ արդար դատաստանը կը խնդրեմ իմ և այսպիսի անողների մտքեր տարածողներու մէջ։ Բոլորովին սուտ չըլլալու համար ըսեմ, որ ընդունայն հետախուզութեանս ժամանակ ուրացանցնութենէն եկեղեցի սալ գտայ, զոր մի քանի անկիւնական խոսնքերաւ և մի կոնթեղի յիշատակագրերու հետ յետ մանրամասն արձանագրութեան յանձնած եմ Տն. Ժողովին։

Ասոնք բացելով չեմ ուզեր արդարացնել իբրեւ մարդ ունեցած անձնական պակասութիւններս, վասն զի «Ո՞վ է մարդ, որ կեցցէ և ո՛չ մեղիցէ»։ Կը խոստովանիմ նաեւ պաշտօնիս վերաբերեալ մէկ երկու պակասութիւններս. առաջին՝ Նախորդներուս պէս առաւօտ և երեկոյ անխափան եկեղեցի չգտնուեցայ, որուն պատճառները դպրոցական, գրական և վարչական զբաղումներս էին. լուսարարապետական իրաւանցս մէջ, զոր Ս. Աթոռոյ աւանդական սովորութիւնները տուեր են, շատ նեղ բռնեցի և թոյլ գտնուեցայ։ Օր մը չպահանջեցի գործադրել իշխանութենէն, որ պատժուին իրենց հոգւոյ պաշտօնանց մէջ պարտազանց գտնուողները։ Իսկ պարտուց մէջ ըստ ամենայնի աշխատեցայ կարելւոյն չափ ամենքի գտնուիլ, նոյն իսկ ձեւական և ծիսական պարտուց մէջ, երբ տկարութեամբ բացակայ գտնուեցայ եկեղեցէն, շուրջառ բաժնել, խունկ, գաւազան տալ, գաւազան բանել կամ կրել, չթողուցի որ մի ուրիչը ընէ։

Բացառութիւն մի ալ գանձատան նորոգութեան առթիւ։ Երբ Ս. Մինասայ աւանդատունէ մը աւելի գոտի քոյքսյան, մթեր, գիշէր և փառաւոր թեամբ լի խորջ որուն ընտկալներն էին

Ազգին և Միաբանութեան փառքն ու պարծանքն եղող Թանկագին ստացք և զգեստք, որոնք խառն ի խուռն դրուած կամ գետնսցուած էին փտած դարակներու և խոնաւ խուցերու մէջ։ Զարմանք թող չպատճառէ գանձատան ջռաայլին վիճակը, քանի որ նորահաս Շղթայակիր Հայրապետի օրէն ի վեր ընդհ. Նորոգութեան երես տեսած չէր։ Ամբողջ երկու տարի չարաչար աշխատանքով փոշիները, ժանգը և փտութիւնները վերցնելով, սրբելով և մաքրելով, բայց չյաջողեցայ կարգի մը դնել եղածները և հանդէսներու պատրաստութեանց առթիւ Նոյնատակութիւնս Թէթեւցնելու։ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը ողջամբ ի Ս. Աթոռ ժամանելէն ետքը՝ Նորոգութեան խնդիր յարուցի, չնորհապարտ եմ, անշուշտ ինձ հետ Նախ. յաջորդներս, Նորին Ամենապատուութեան և Տն. Ժողովին։ Մասնախումբ մը ընտրեցին, որոնց մէջ էին հանգ. Աստուածատուր եպսկ.ը և Անդրէաս վրդ.ը, ինձ հետ ներս մտան քննութիւն ընելու և Նորոգութեան պէտքը հաստատելու. յառենի Տն. Ժողովոյ անդամներին պատմեցին և Աստուածատուր Սրբազանը աւելցուց. «Գանձատանը մուկերու և օձերու բոյն է»։ Որոշուեցաւ Նորոգութիւնը՝ և հետաղութեամբ Տնօրէն Ժողովէն կարգեալ անդամոց կատարուեցաւ մասնակցութեամբ ո՛չ թէ Ս. Աթոռոյ ատվարական եկեւմտից, այլ նոյն իսկ գանձատան։ Հային ի նախնեաց անտի արծաթ քիւլչէներ, որոնք գոյացած էին անպէտ կարճներու այրմամբ և թերեւս անգործածելի անօթներու հալումամբ. այդ արծաթները Ժողովոյ մէջ և որոշմամբ կշռուելով և ծախսուելով՝ Նորոգութեան ծախքերը հոգացուեցան։

Հարկ չեմ համարեր Նորոգեալ Գանձատան նկարագիրն ընել, քանի որ ամենուդ համար աչքով տեսանելի է, բայց ընտրուելիք Լուսարարապետը ուղղով պիտի տեսնէ ամէն բան. միայն մի խնդիր ունիմ. քանիցս փորձեցի մանրամասն ցուցակ մը առնել Գանձատան մէջ եղածները, բայց զանազան պատճառներով չը կրցայ գլուխ հանել. եթէ օգտակար դատուի Միաբ. Ժողովը ընտրելոյն վրայ պարտք դնէ այս մասին, որ անպատճառ ստոյգ ցուցակ մը առնէ։ Խօսքս վերջացաւ և եթէ Ս. Պատրիարքը Թոյլատուութիւն չնորհէ կը մեկնիմ Ժողովէն։

(Ստորագրութիւն)
ՍԱՀԱԿ ԱՐՔ-ԵՊԻՍԿ. ԽԱՊԱՅԵԱՆ
1903 Յունվ. 20
յ'Երուսաղէմ

×

Նորին Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը իմ խօսքերս արդէն խօսեցաւ, ես խօսուածներուն միմիայն համառօտ կրկնութիւնը պիտի ընեմ պաշտօնիս բերումով. — Ամեն. Տ. Տ. Սահակ Ս. Արքեպս. Կիլիկիոյ նորընտիր Կաթողիկոսը այս ժամուս իսկ կը Թողու լուսարարապետական պաշտօնը, զոր արժանապէս վարեց գրեթէ տասնեօթը տարի։ Նորին բարձր Սրբազնութիւնը երկար տարիներէ ի վեր Ս. Աթոռոյ գործունեայ և օգտակար մի անդամը հանդիսանալով վարած է զանազան կարեւոր պաշտօններ կատարեալ յաջողակութեամբ. օգտակար եղած է իրեն բազմափորձ ուսուցչական, գրական, գիտական, և վարչական կեանքովն ու պատուաբերած Աթոռ. Ս. Աթոռս և յօրէ անտի արժանաւոր ընտրութեան Նորին Ամենապատուութեան ի Կաթողիկոսութեան մեծի Տանն Կիլիկիոյ՝ գոգցես համայն հաւատացեալներու միտքն և ուշադրութիւնը լարուած և ուղղուած է դէպ ի Սիոն և առ Ս. Աթոռն մեր առաքելական այն հաստատ համոզմամբ և գիտակցութեամբ թէ՝ Ս. Ուխտը ունի իր մէջ բարձրաստիճան հոգեւորականներ, որոնք կարող են ի պահանջել հարկին արժանապէս բարձրանալու հովուապետական Ս. Աթոռներու վրայ։

Առաջ. Ս. Ուխտին եղած այս մեծ պատիւը բերկրութեամբ լցուցած է զմեզ և միաբանութեան պարծանքն ունինք յանձնել մեր թէ՝ կ'ընծայենք Ներսէսի Շնորհալւոյն (Ս. Հայրապետի) Ս. Աթոռոյն համար արժանաւոր յաջորդ մը ի միաբանական Ս. Ուխտէս։ Ուստի դիւանս ի դիմաց Միաբ. Ընդհանուր Ժողովոյ՝ պաշտօնապէս կը փութայ իր խնդակցութիւնը և ջերմ չնորհաւորութիւններն յայտնել առ Ամեն. Տ. Տ. Սահակ Սրբազան արքեպս. արժանընտիր Կաթողիկոսն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ և այս հանդիսաւոր առիթով կը հրաւիրեմ Պատ. Միաբանական Ժողովը, որ իր չնորհակալութեան քուէովը բարեհաճի պատուել զՆորին բարձր Սրբազնութիւնը։

Ատենապետ Միաբ. Ժողովոյ
ԵՂԻՇԷ ՎՐԴ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
20 Յնվ. 1903
յԵրուսաղէմ

ԵՌԱՁԱՅՆԸ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ. — Երաժշտապետ Գրիգոր էֆ. Մէհտէրեան այս անգամ ինք եւս Գէղճեան և Լուսաւորչեան Մայր վարժարաններու երկսեռ աշակերտներէն խումբ մը կազմեց, հանդիսաւոր օրերու մէջ Ս. Պատարագի արարողութիւնները եռաձայնով կատարելու համար։ Այս եռաձայնի խումբը կը բաղկանայ 80 երկսեռ աշակերտներէ և բաժնուած է երեք ձայնի։ Խումբին 50ը աղջիկ և 30ը մանչ են։ Մէհտէրեան էֆ. այս երկուշաբթի օր սկսաւ իր դասաւանդութիւններուն, փոխն ի փոխ այցելելով Գէղճեան և Լուսաւորչեան վարժարանները։ Առաջին եռաձայն պատարագը Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ երկրորդ Ծաղկազարդին, այսինքն Զատկէն երկու շաբաթ վերջ։ Մէհտէրեան էֆ. իբր երաժիշտ և ձայնագրագէտ ունեցած անժխտելի հեղինակութենէն կ'սպասենք որ եռաձայնի նորութեան առաջին նախաձեռնողներէն մին ըլլար։ Ուրախալի է որ Մայր եկեղեցին եւս սա առթէն պիտի օժտուի եռաձայնի ընտիր խումբով մը։

ԳԱՍԹԷՄՈՒՆԻԻ Թաղ. Ժողովը գրով մը դիմած է տեղւոյն Նախկին Պատր. Փոխանորդ Տ. Գրիգորիս վրդ. Գալըճեանի և խնդրած է որ վիճակային կարգ մը եկեղեցական և կրթական խնդիրները կարգադրէ քանի որ այժմ Պոլիս կը գտնուի։ Թաղ. Ժողովը ծանուցած է միանգամայն թէ Պոլսոյ մէջ նոր Թաղ. Խորհուրդ մը կազմուած է, եօթը անձերէ բաղկացեալ, որոնց հաստատութիւնը խնդրած է Պատրիարքարանէն։ Թաղ. Խորհրդոյ անդամներն են. Տեարք՝ Գրիգոր Մելքոնեան (ատենապետ), Գրիգոր Ֆէներճեան (ատենադպիր), Իսկէնտէր Սահաքեան (գանձապետ), Միհրան Թաշճեան, Օհան Տէր Մարտիրոսեան, Յովակիմ Գազանճեան, Մ. Գրիգոր Զամբչեան և Մ. Խաչատուր Եանըքճեան։ Գրիգորիս վրդ. իրեն ղըրկուած այս նամակը, իբր հրաժարական իրեն հետ մէկտեղ ղրկեց Ս. Պատրիարքին, քանի որ ինք այլ եւս Պատր. փոխանորդ չէ Գասթեմունիի։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ երէկ գումարուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ նախագահութեամբ Փոխանորդ Սրբազանին, և զբաղեցաւ կարգ մը ամուսնական խնդիրներով։

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ նոր առժամեայ Թաղ. Խորհուրդէն հրաժարած էին Տեարք՝ Գաբրիէլ Դեբձաքեան, Նշան Զամբչեան և Աւետիս Պողճեան։ Այս անգամ Թաղ. Խորհուրդը վերոյիշեալներուն տեղ հետեւեալները ներկայացուցած է Պատրիարքարան հաստատուելու համար։ Տեարք՝ Յակոբ Նշանեան, Աւետիս Ալէմեան և Լեւոն Բամպաքճեան։

ՍԿԻՒՏԱՐ Ճեմարան վարժարանի 30ի չափ ողջամիտ սաներուն Ս. Զատկի առթիւ զգեստ, կօշիկ, գըլխարկ են. չինել յանձն առած է Լեւոն էֆ. Սէմէրճեան ըստ իր բարի սովորութեան։

ՎԱՆԱՑ Առաջն. տեղապահը ի նըպաստ տեղւոյն Ս. Գրիգորեան Որբանոցին նուիրահաւաքութեան ելած է տեղւոյն շուկային մէջ և 50 ոսկիի մօտ գումար մը հաւաքած է։ Այս առթիւ 14 ոսկի ղրկած է նաեւ Ամերիկայէն Միս Պլէքուէլ։

ԲԵՐԱՅԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին մէջ վաղը պիտի քարոզէ Ս. Պատրիարքը։

ՖԷՐԻԳԻՒՂԻ Ս. Եկեղեցւոյն պայծառութեան համար Դպրաց Դասու մը կազմութիւնը և կրօն. Ժողովոյ կողմէ վաւերացումը գրած էինք։ Այս Դպրաց Դասը երէկ առաջին անգամ ըլլալով՝ ամբողջութեամբ Արեւագալի արարողութեանց ներկայ գտնուեցաւ և իր յօժար երգեցողութեամբ փայլ տուաւ արարողութեանց։ Այսուհետեւ ամէն ուրբաթ, Դպրաց Դասը Արեւագալի ներկայ պիտի գտնուի, և Բարեկենդան Հայր Սուրբն ալ Ուրբաթ օրեր կանանց համար յառաջապէս և կիրակի օրերն ալ Պատարագի միջոցին քարոզ պիտի խօսի։ Թաղ. Խորհուրդին ատենապետ Վսեմ. Զենոբ պէյ Մէրհամէթճեան որ ներկայ էր Արեւագալի արարողութեանց Դպիրները խրախուսեց և խոստացաւ օգնել՝ չինուելիք նոր չապիկներու պատրաստութեան։ Այս առթիւ քանի մը բարեպաշտ անձնաւորութեանց կողմէ՝ դրամական օգնութիւններ ալ եղան։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ մատրան հիմնարկէքի հանդէսին տեղի ունենալը և չինութեանց ձեռնարկուիլը գրած էինք։ Այս մատուռը ճարտարապետական 400 քառակուսի կանգուն տարածութիւն մը պիտի ունենայ, այսինքն հին մատուռէն քիչ մը աւելի լայն։ Հրաման տրուեցաւ որ չինութիւնները փութով առաջ տարուին քանի որ Համբարձման տօնին օրը բացումը պիտի կատարուի անպատճառ։

ԴԱԼՖԱՅԵԱՆ Որբանոցի խնամակալութիւնը երէկ նիստ գումարեց նոյն հաստատութեան մէջ և խորհրդակցեցաւ կարգ մը ներքին խնդիրներու մասին։

ՊԱՖՐԱՅԻ եկեղեցւոյն կարեւոր կալուածներէն մէկը Հօքամիրէր ամսուն հրոյ ճարակ եղաւ. արկածով մէջի կահքանիներովը, որոնց ամբողջին վնասը 50,000 ղրշ. գնահատուած էր։ Արդէն տեղւոյն եկեղեցական պետերէն ոմանք՝ վարժարանին չինութենէն մնացած պարտքով, այս ցաւալի արկածն ալ վրայ հասնելով աւելի ծանրացուցած էր տնօր վիճակը։ Բայց Առաջն. Փոխանորդ ծերունազարդ Տ. Յովհաննէս քհ. գովելի փութաջանութեամբ մը ամէնուն կարծիքը մի առ մի առնելէ ետք, ամէնուն ալ հաւանեցուց թէ պէտք է վերաշինել կալուածը, գոնէ բարոյական արժանապատուութեան համար։ Ուստի գործի ձեռնարկելով թէ չինութեան հակելու և թէ հանգանակութիւն կատարելու համար 11 հոգիէ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որոնք են Տեարք՝ Յովհաննէս Պօղոսեան, Առաքել Տ. Մովսէսեան, Կարապետ Թագէոսեան, Պետրոս և Ստեփան Իթիպարեան, Մարտիրոս Գէորգեան, Կարապետ Էթմէքճեան, Յարութիւն Քէրիմեան, Ալիքսան Տիւրքերեան և Վահրամ Շիրինեան։ Յանձնաժողովը քանի մը ներսէ յետոյ հանգանակութեան ձեռնարկեց և բաւական ալ գումար մը հանգանակեց։

ՀԱՅ-ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐԷՆ. — Մայրաքաղաքիս Կանանց Քրիստ. Ընկերակցութեան տարեկան ժողովը տեղի ունեցաւ Դշ. օր։ Քուէներու մեծամասնութեամբ Նորակազմ Գործ. Ժողովի անդամ ընտրուած են.— Տիկնայք՝ Ա. Ա. Պեհլիկեան՝ ատենապետ, Ա. Դ. Գաբրիէլեան՝ ատենադպիր, Մ. Ս. Մարտիկեան՝ հաշուեքննիչ-գանձապետ, Ս. Յ. Անդրէասեան և Մ. Ս. Իգմիրլեան։

ՏԻԱՐ Գէորգ Ճերմակեան խմբագրութեանս յանձնած է Զափրասս էֆ.ի ի նպաստ 20 դահեկան և Գալֆաեան Որբանոցի ի նպաստ 47½ դահեկան, զոր կը խնդրենք ստանալ։

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԲԱՅՑ ԶՔԱՒՈՐ

Տիկին մը որուն երաժշտական հմտութիւնը անվիճելի է, այս վերնագրով երկտող մը գրած է մեզ, որով կը յանձնարարէ երկու դեռահաս օրիորդներ, Օր. Հրաչուհի և Արաքսիա Էգսերճեան, առաջինը 13 իսկ երկրորդը 12 տարու օրբուհիներ, որոնք ինքնաշարժութեամբ Նշանակելի յառաջդիմութիւն մը ունեցած են դաշնակահարութեան մէջ։ Հանրահռչակ դաշնակահար Պ. Ֆուալանի՝ մասնաւորապէս քննած է այս երկուքն ալ և ինքնագիր վկայականով մը յայտարարած է թէ այս երկու օրիորդներն ալ մեծ յարմարութիւն ու տաղանդ ունին դաշնակի, զոր եթէ մշակեն, կրնան փայլուն ապագայ մը ունենալ այս ճիւղին մէջ։

Տիկինը՝ որ ինքն ալ ոչ նուազ գեղեցկաձայն մըն է կը յայտարարէ թէ, Օր. Հրաչուհի խիստ յաջողութեամբ կը նուագէ Պէթովէնի 14րդ Սօնադը, Ռուպինշթայնի ՍէգՖօնեի Կիյլոմբէկը, իսկ Օր. Արաքսիա Նոյնչափ յաջողութեամբ կը նուագէ Շօբէնի Ֆանթէզի էմբրոմբթիւն և Լիթթոֆի Շանս տը լա Ֆիլէօզը։

Նամակագիր տիկինը կ'առաջարկէ որ այս երկու օրիորդներն ալ դաշնակահարութեամբ մասնակցին Ազգ. Հիւանդանոցի յառաջիկայ նուագահանդէսին։

Ասանկ գնահատում մը ընտանեաց վեր է խմբագրութեանս կարողութենէն, քանի որ առիթ չենք ունեցած օրիորդներուն ունկնդրելու. և տակայն նամակագիր տիկինը ո՛չ չափ ձեռնհաս է դաշնակի և երաժշտութեան մէջ, որուն յանձնարարութիւնը կը կարծենք որ բաւական է նուագահանդէսի պատասխանատու մասնախումբին այս նըպաստաւոր առիթէն օգտուելու։

ԹՈՂՈՔԱԿԱՆ ԲԵՄ

Վաղը պիտի քարոզեն.—

Բերայի մէջ ժամը 3ին Բրօֆ. Յ. Հ. Ճէճիզեան։

Կէտիկ-Բաշայի Ամերիկեան Վարժարանին մէջ ժամը 4ին Պատ. Բ. Ս. Ճէճիզեան։

Սկիւտարի մէջ ժամը 4.30ին Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան։

Պայպըլ-Հաուսի մէջ ժամը 4.30ին Վեր. Յ. Դ. Գրիգորեան։

Խասգիւղի մէջ ժամը 8ին Պատ. Ս. Յ. Չօրիկեան

⁂ Երիտ. Քրիստ. ընկ.եան աղօթաժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը, ժամը 9½ին Գումգաբուի Բէթէլին մէջ։

ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ԲԱԺԻՆԸ

ՄԱՀ

Ռոտոսթայի Բազաք. Հայերուն ամէնէն ծերունին Գէորգ աղա Ուզունեան անցեալ կիր. օր մեռաւ 78 տարեկան։

ՃԱՆՑԱԳԻՏԱԿ

Հանրագիտակի 9րդ Թիւը հրատարակուեցաւ հետեւեալ ճոխ և հետաքրքրաշարժ պարունակութեամբ.—

Խմբագրական Տ. — Ինչո՞ւ ջուրը ինկաւ Բերայի քահանայացուներուն խնդիրը։

Գրիգոր Թօրոսեան. — Պատմութիւնը գործի մը, որ կը կակղայ հոնվէրներու մէջ։

Հրաչեայ Տէր Ոսկի. — Գիտական փշրանքները։

Լեւոն.— Պոլսոյ հայ վարժապետները (Յակոբ Գուրգէն և Հրանդ Ասատուր)։

Գ.— Վարժապետին տրտունջը։

Երմոգ.— Ծեր ու ցան խօսքեր, որոնք պարապ խօսքեր ալ կ'ըսուին։

Ներսապեհ.— Սիրեմ բային ներկան։

Յ. Տ. Ցակոբեան.— Պատրանք։

Համազասպ Ս. Հաքի. — Ինչո՞ւ չի խմեմ։

Գ. Վ.— Նմոյշ մը չինական արձակ բանաստեղծութենէն։

Եր. Մ. Ճիւճիւրեան.— Հերքում։

Շաբբուան լուրեր.— Օր նոր, լուր նոր, ստանաւոր։

Գուսանները պէտք է դիմել Հանրագիտակի խմբագրութեան, Ասատուրեան պարան, Պապը Ալի Ճատտէսի։

ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

ՊՕՂՈՍ ԷՖ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մամաս գիւղ).—Ձեր բաժնեգինը հաճեցէք մեզ ղրկել Օսմ. մանդաբօսդով կամ նամականիշով։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՈՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS
9 Մարտ 1906

Ֆրանս. 3%	(3% Français)	99 70
Օսմ. Միացեալ	(R. Nv. Unif.)	95 12
Երկաթուղի	(Lots Turcs)	143 —
Պանք Օթթ.	(Banque Ott.)	644 —
Օսմ. Մաքս. Նոր փոխառ.		485 —
Գալիթա Գարա-Այտըն		662 —
Րէժի	(Tab. Turcs)	411 —
Թրանսվալ	(Transvaal)	53 —
Սպանիական		94 87
Իտալական 3%		68 87

ՍԵԼԱՄԼԸԳ ՐԵՍՄԸ ԱԼԻՍԻ

Տիւնքի Ջումաա կիւնիւ Սէլամլըգ րէսմը ալիսի Համիտիյէ ճամիի չէրիֆինտէ իճրա պույրուլմուշ տըր։

ՆԵՐՔԻՆ

ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. — Սուրիոյ նոր կուսակալ Շիւքրի փաշա և Մեծ-Եպարքոսութեան մէքթուպճի Ասաֆ պէյ, Կոյս. Գալաթ երթալով, իրենց երախտագիտական զգացումները մատուցին յասս Կոյս. Գահոյից, իրենց կատարուած նոր պաշտօններուն համար։

ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ.— Կոյս. զինուորները՝ Սկիւպի դիմացի կողմը երեք հոգիէ բաղկացած պուլկար աւազակներու խումբի մը հանդիպելով նուաճեցին զանոնք։ Երեքն ալ վիրաւոր ձերբակալուեցան։ Աւազակներէն Նաւան ու երկու ընկերները՝ Մարթինօֆ և Բիւռթէվ՝ մեռան իրենց առած վէրքերէն։

ՀԱՆՔԻ ԳԻՒՏ.— Բրեվէզա գաւառակին Լէֆթէրէ գիւղին մէջ գաճի հանք մը երեւան ելաւ։ Տեղւոյն բըժիշկ Բոնաթանթիս էֆ.ի արտօնութիւն տրուեցաւ չահագործելու այդ հանքը։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ջնջեց Ալէքսանդրիոյ ժամանումներուն դէմ դրուած բժշկ. քննութիւնը։

20ՐԴ ԴԱՐՈՒՆ ՄԷՋ ՀՐԱՇՔ ՄԸ. — Քանի մը չաբաթէ ի վեր Վալըլայի մէջ (Իզմիր) կը խօսուի հրաչքի մը վրայ։ Արսօթալ անուն գործաւոր մը, 40 տարու, տարիէ մը ի վեր անդամալոյծ եղած էր և մէկ աչքն ալ կուրցած էր։ Ախտը սկսած էր միւս աչքին ալ սպառնալ։ Բժիշկներէն յուսահատած, դժբաղդ մարդը, երբ ամէն ճամբորդութենէ մը ետք հասաւ Վալըլա, ուխտեղի եկեղեցին մէջ կար հրաչագործ պատկեր մը Ս. Կոյսի։ Երկար տեւեն աղօթեց և պատարագին ալ ներկայ գտնուեցաւ։ Այն պահուն երբ պատարագիչ քահանան Հաղորդութիւնը ձեռքը Սեղան կը դառնար օրհնելէ ետք, անդամալոյծը որ ծունկի եկած էր մատրան դրան առջեւ, սուր ցաւ մը զգաց իր կուրցած աչքին մէջ, որ յանկարծ բացուեցաւ։ Արսօթալ անդամալոյծ ոտքերը շարժելով և խաչ հանելով ոտքի ելաւ, պոռաց բարձրաձայն.— «Օրհնեա՜լ է Աստուած, բժշկուեցա՜յ»։ Յուզումը աննկարագրելի էր եկեղեցին մէջ որ լեցուն էր հաւատացեալներով։ Լուրը կայծակի պէս տարածուեցաւ քաղաքին մէջ, և իրիկուընը խուռն բազմութիւն փութաց եկեղեցի և գոհութեան կատարեցին։ Բարեյիշատակ քահանան հրաչքի վրայ և բժիշկ մը ճառ մը արտասանեց։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԲԱՐԻԶ, 8 Մարտ.—Հանրապետութեան նախագահը խորհրդակցութեան հրաւիրեց Երեսփ. Ժողովոյ նախագահ Մ. Տումէն և Ծերակոյտի նախագահ Մ. Տիւպօն, նոր Դահլիճին կազմութեան վրայ անոնց կարծիքը առնալու համար։ Կ'ըսուի թէ Մ. Լէօն Պուրժուայի պիտի յանձնուի այս պաշտօնը։ Լրագիրները այլ և այլ տեղեկութիւններ կուտան նախարարական կազմութեան վրայ, բայց դեռ ո և է դրական լուր չկայ այս մասին։ Պաշտօնական աղբիւրէ լուր կը տրուի թէ Մ. Տիւպօ ընդեր է Մ. Ֆալիէռի մօտ որ Մ. Լէօն Պուրժուա ըլլայ վարչապետ։ Կ'ըսուի թէ Ռուվիէ արտաքին գործոց նախարար պիտի ըլլայ և Մ. Կայօ պիտի մնայ Հանրօգուտ Շինութեանց նախարար։ Մ. Ռուվիէի անկումը քիչ ազդեց առևտուրին վրայ։ Կ'երեւի թէ մէկ երկու օր պիտի ուշանայ նոր Դահլիճին կազմութիւնը։ Մ. Լէօն Պուրժուա պայմանաժամ խնդրեց իր բարեկամ քաղաքագէտներուն հետ խորհրդակցելու համար։ Մ. Էդիէն պաշտօնաթող նախարար պիտի մնայ, կ'ըսուի։ «Թան» կ'ըսէ թէ Մ. Ռուվիէի անկումը ո և է գէշ հետեւանք պիտի չունենայ Ալճեզիրասի ժողովին վրայ։ Անգլիական մամուլը միաձայնութեամբ ցաւ կը յայտնէ Մ. Ռուվիէի անկման վրայ, և միւս կողմէ կ'ըսէ թէ նոր Դահլիճը ո և է փոփոխում առաջ պիտի չբերէ անգլօ-ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ։ Նախարարներու հրաժարումէն վերջ մեծ խորհուրդ մը գումարուեցաւ որ որոշեց շարունակել Սենէգալոյ գոյքերուն և սառցաւանքներուն ցուցակագրութիւնը, և չփոխել Ալճեզիրասի ֆրանսական պատուիրակին տրուած հրահանգները։ Լրագիրները կ'ըսեն թէ նախարարական ազդման յեղաշրջումը չառ դժուար պիտի ըլլայ, վասն զի մեծամասնութիւնը հակաաղանդաւորական է։

ՀՌՈՄ.— Վարչապետ Մ. Սոնինօ Երեսփ. Ժողովին առջեւ պարզեց իր ծրագիրը։ Ըսաւ թէ անկեղծօրէն հաւատարիմ պիտի մնայ Եռեակ Դաշնակցութեան և պիտի շարունակէ իր արտաքին քաղաքականութիւնը՝ միջազգային բարւոք յարաբերութեանց հիման վրայ։ Անգլիոյ հետ աւանդական բարեկամութիւնը պիտի շարունակուի։ Իտալիա անկեղծ բարեկամ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի, և այս զգացումները պիտի ծառայեն խաղաղութեան պահպանման և Ժողովրդեան համերաշխութեան։ Վարչապետը յետոյ խօսեցաւ Ռուսիոյ, Սպանիոյ և Աւստրիոյ հետ կնքուած առեւտրական դաշնագիրներուն, գաղթային օրէնսգիրքերուն և կրօնից նախարարութիւն մը հաստատելու խնդրոյն վրայ։

ՎԻԵՆՆԱ.—Հապսպուրկ, Պապէնպէրկ, Արբաս, Կեօրկ, Հուսար մարտանաւերը Բօլայէն պիտի մեկնին չաբաթ օր և պիտի այցելեն Արեւմտեան Միջերկրականը։

ԱԼՃԵԶԻՐԱՍ.— Այս առաւօտ նիստին մէջ աւստրիական և ֆրանսական պատուիրակները ոստիկանական մէկմէկ ծրագիր ներկայացուցին։ Աւստրիական ծրագիրը Սպանիոյ կը յանձնէ Թէթուանի, Մօկատօրի և Մազականի ոստիկանութիւնը, իսկ Զուիցերիոյ կամ Հոլանտայի՝ Քազապլանքայի ոստիկանութիւնը։ Ասկէ զատ, վերահսկողութեան համար քննիչ պայմանաւոր պաշտօն մը պիտի հաստատուի ֆրանսական ծրագրին համեմատ, մարոքեան ոստիկանական մարմին մը պիտի հաստատուի Ֆրանսացի և Սպանիացի սպաներով։ Այս ոստիկանական խումբին թիւը 2500էն աւելի և 2000էն պակաս չպիտի ըլլայ։ Ֆրանսական և Սպանիական սպաներուն թիւը պիտի ըլլայ 16, իսկ ենթասպաներու թիւը 32։ Այս առաւօտուան նիստին մէջ Մ. Ռատովից յայտարարեց թէ Գերմանիա առարկութիւն չպիտի ընէ Մարոքի բաց նաւահանգիստներուն ոստիկանութեան Ֆրանսայի կողմէ կազմակերպուելուն դէմ, բաւական է որ Ֆրանսա երաշխաւորէ տէրութեանց առեւտրական ազատութիւնը Մարոքի մէջ։

ՄԱԴՐԻՏ.— Ալմոտովարի դուքսը պիտի թողու ժողովին նախագահութեան պաշտօնը, հակառակ Մադրիտի մէջ Բորթուկէզ վենետապետներուն ներկայութեանը։

ՔԱՍԻՄԻ
ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ՆԱՐԵԿԸ

Ս. Գրիգոր Նարեկացիի այս հոգեւոր մատեանը որուն ամբողջութիւնը գրաբար բնագիրէն հասկնալի ու մաքուր աշխարհաբարի մը թարգմանած է Քասիմ, Մեծ Պահքի առթիւ կը յանձնարարուի ամէն Հայ քրիստոնէի որ գիտէ վայելք զգալ հոգեկան հաճոյքներով։ Կը ծախուի Մանզումէի Խմբագրատանը մէկ արծաթ մէճիտ գինով. գաւառներէ փոստի ծախք չի պահանջուիր. արտասահմանի համար 4.50 ֆր.։

ԻՆՉ Կ'ՈՒՏԷՔ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻՆ

Ասիկա կարեւոր հարց մըն է փափկանաշակներուն համար որոնք չեն գիտեր թէ ինչ կերակուր ուտեն Մեծ Պահքի եօթը շաբաթներուն համար։ Նուազ պահեցողները ու չպահողները անգամ կը խղճահարին ուտիք ուտելու և կը փնտռեն կերակուր մը որ թէ՛ իրենց քիմքը քաղցրացնէ և թէ միեւնոյն ժամանակ պահքը լուծել չտայ։

Թօփի՛կ, աեուցիկ թօփիկ։

Անհաւատալի Մեծ Պահքի կերակուր մը, որուն ամենաընտիր տեսակը պատրաստելու մասնագիտութիւնը ունին Գումգաբուի հրապարակին վրայ ծանօթ Մկըր և Գասպար աղաները։ Ասէք տեարք պատուականք, Մկըրին ու Գասպարին «պահարզը» թօփիկէն։ Վերջին ծայր գոհ պիտի մնաք ու այլեւս պիտի չնեղուիք Մեծ Պահքի կերակուր փնտռելով «Անուշի՛կ է Թօփիկ»։

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՔՈՆՍՈԼԻՏԷ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	Օ.Ո.	103.02
Երէկուան էն բարձր գինը	»	103 03½
» էն վար գինը	»	102.34½

ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	ֆր.	141.12½
Երէկուան էն բարձր գինը	»	141 25
» էն վար գինը	»	140.75

Շիրքէթը Խայրիէ	Օ. Ո.	36.—
Միթիլլիի Պանքա		6.—
Սելանիկի »	ֆր.	194.—
Քամէրթալ	Ա. Ո.	10.03
Քարասու Բրէվիլէժիէ	ֆր.	135.50
» Օրտինէր	»	115.—
Իզմիրի քարափ	»	595.—
Օսմ. Ապահով. Ընկ.	Օ. Ո.	4.17
Թրամվայի բաժնեթուղթ	»	7.60
» պարտաթուղթ	ֆր.	486.—
Տէրքոսի ջուրի ընկ.	»	292.—
Անատոլ. Երկ. բաժնեթ.	Ա. Ո	18.45
Քարափ Կ. Պոլսոյ	ֆր.	517.—
Քրէտի Ֆոնսիէ Էժիբս.	1886	340.—
» « »	1903	273 50
Թրանսվալ		53.—

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

Յունական փոխառութիւն	ֆր.	264.—
Պանք Նաս. Կրէտ.	»	433 50
» » » Նոր	Օ. Ո.	4.05
Լաւրիոն	ֆր.	58.—

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Օսմ. ոսկին 100 ղշ.էն	ղշ. փր.
Ֆրանսական ոսկի	87.19
Անգլիական ոսկի	109 39
Ռուբլ	90.20
Մէճիտիյէ արծաթ	108.01
Ֆրանսական Թէքիրտաղ	8 66
Բրիմեց	51.—

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոնի վրայ չէք	ղրշ.	110.—
Բարիզի » »	ֆր.	22.86¼
Վիէննայի » »	քուրոն	21.82
Պէրլինի » »	մարք	18.63

ԲԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Մարտ 1906

Ֆրանսական Ռանթ 3%		99.47
Օսմ. միաց. փոխ. 4%	բաց	94.75
» » »	գոց	94.92
Ռումէլիի երկաթուղի	ֆր.	143.—
Րէժիի պարտաթուղթ	»	409.—
Օսմանեան մաքս	»	484.—
Օսմանեան Պանքա	»	639.—
Քրէտի Լիօնէ	»	1138.—
Բարիզի Պանքա	»	1561.—
Աւստրիական Ռանթ	4%	100.20
Իտալական »	5%	105.10
Ռուսական »	4% 1901	82 95
Սպանիակ. արտ. փոխ.	4%	94.42
Գալիթա Քարա Այտըն	ֆր.	661.—

ԼՈՆՏՈՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Մարտ 1906

Անգլիական Ռանթ		90.75
Օսմ. Միաց. Փոխ.	բաց.	93.87
» »	գոց	93.75
Օսմ. Պանքա		15.37
Պուլկարական 1892		101.50
Ռուսական 4% 1888—89		83.75
Յունական Ռանթ		42.75
Չարթըրթ		1.65
Թրանսվալ		2.06
Ռանտմայն		6.12
Ճափոնական 4%		89.75

ՊԷՐԼԻՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Մարտ 1906

Գերմանական 3%	88.70
Օսմ. Միաց. Փոխ.	93.10
Օսմ. փոխառութիւն 1903	88.75
Ռումէլիի երկաթուղի	144.50
Ռուսական 4% 1902	83.20
Անատոլ. Երկաթ. Պարտ. Ա.	103.10
» » » Բ.	103.—
» » Բաժնեթ. 60%	131.20

ՎԻԷՆՆԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

Օսմ. Րէժի	—.—
Ռումէլիի Երկաթուղի	150.—
Վիէննական պանք	563.—

ՊՐՈՒՔՍԷԼԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

Օսմ. Միացեալ Փոխ.	94.06
Ռումէլիի Երկաթուղի	140.75

ՀՐԱՆՏ ԴԱՄԻԱՆՈՍԵԱՆ

ՄԻՄՈՍԻՆ ՕՐԱԳԻՐԸ

Մէկը կար, մէկը չկար… (հիմա հոյիւ ըրէ՛ք որ երբ մէկը ըլլայ և մէկը չըլլայ, մէջտեղը ի՛նչ կը մնայ։)

Ո՛չ երէկ էր, ո՛չ այսօր, ո՛չ ալ վաղը, ո՛չ Բաբելոնի խառնակութենէն առաջ և ո՛չ ալ Դր. Մալխասի թարգմանութենէն վերջը։

Սակայն, ապահովաբար, նոյն օրն ալ արեւը՝ հօրմէն ելած և մարն էր մտած, կին մը ինկած… հոգեւոր սիրողի մը գիրկը, աւրիշ մը ելած… անհատոր փեսայի մը քովը, սափրիչի աշկերտ մը՝ ածիլուողներէն մէկուն այտերուն վրայ՝ բէգեքեր նշան մըն ալ քաշած՝ անվճար ամսականները նշանակելու համար հոն, խոհարար մը իր պեխերէն քանի մը թելեր նետած բնականաբար իր եփած ճաշին մէջ՝ իբր յիշատակ՝ որպէս զի չի մոռնան իր հասցէին զիջել…

Եւ աշխարհ միշտ կը դառնար, ամբողջ քեցած տեղը կը կենար միշտ, պաշտպանութեան միշտ ապաստաններու հետ կը սիրաբանէին, կառսոնները՝ տասը անգամ կանչուելէ ետք միայն… կը փութային կատարել հրաման մը, որ ո՛չ պաղպաղակ մը կը դառնար, կիները միշտ մեր սիրտերը… ճյկր ճկ-պպպի դարձընելու աստիճան ճայլ՛ռ ճայլ՛ռ կ'եփէին…

×

—Հայրի՛կ,— ըսաւ Ցակոբ անոր որ իր օրերուն յորդելի հեղինակն էր (ճեղիճակի խրատուճբ վերապահեալ ամէն երկրի համար), — դուն իմ ինչս ես։

—Հա՛յրդ, պատասխանեց միւսը՝ չափազանց ինքնավստահ շեշտով մը, որ բնաւ կասկած չէր վերցներ։

—Ուրեմն տա՛ւր նայիմ ինծի իմ ժառանգութեանս բաժինը։

—Ի՛նչ պիտի ընես, զաւա՛կս։

—Պիտի ուտեմ, հայրի՛կ։

—Ա՛ռ ուրեմն քու բաժինդ, զաւա՛կս, և նայէ՛ որ աղէկ ուտես։

—Անհոգ եղի՛ր դուն։

—Սակայն, ըսէ տեսնեմ, դրամդ ուտելէ ետք ի՛նչ գործ պիտի բռնես նայինք։

—Ի՛նչ բանեմ, հայրի՛կ, միթէ տակ ուտելէ աւելի չահաւոր գործ կարելի՞ է երեւակայել։

—Աղէ՛ս, զաւա՛կս, դուն մարդ պիտի ըլլաս, ըսաւ հայրը հիացկոտ, ինչպէս որ ինք gaga մըն էր։

×

Եւ Ցակոբ կերա՛ւ, էշերու պէս կերաւ, ուանտներու պէս մարսեց և ջորիներու նման ալ մնացածը ըրաւ։

Իր մեծագոյն երջանկութիւնը փայփայած կ'ըլլային, երբ զինքը անուանէին «ինծէ էնայի» սիրուն մակդիրով, փաղաքշելի տիտղոս մը ըստ իրեն՝ զոր այցեքարտերուն վրայ ալ աւելցուցած էր, անունին ճի՛շդ տակը, իբր արժանիք մը։

Երբ երգեցիկ-արճագանի մը Ֆուլայեն կամ Մաճառատ ատուր պերճ սեղանին վրայ, ամէնքն ալ ադուոր ու վայելչօրէն անվայել բազմաթիւ կիներու մէջտեղը բազմած, գրպանին ոսկիները կը թափէր ա՛յնչափ անտարբեր՝ իբր թէ աշխարհիս բոլոր ոսկեհանքերը և Թուրքաստանի բոլոր ոսկիները ի՛րը ըլլային, կիներու խոլ ու զաւարթ քրքիջներուն մէջ կը հարցնէր յաճախ ինծի.

—Ըսէ՛ նայիմ, ես ինչո՞ր արայ եմ։

—Էնայիներուն էնային ես, հոգի՛ս։

Ու կը մարէր խնդալէն, ա՛յնչափ ճեյթին կ'երթար։

Անիկա իր ամբողջ երանութիւնը կը տեսնէր աշխարհիս մեծագոյն էնային ըլլալուն մէջ, և ա՛յնչափ սիրունօրէն ու արուեստագիտօրէն էնայի էր որ շատ անգամ կը բաղձայի բոլոր բարեկամներս ա՛յսպէս էնայի տեսնել։

Անառակ որդի մըն էր ան, և կը սիրէր անառակ աղջիկները, որոնք բարեբաղդաբար… անառիկ չէին ըլլար։

Ցակոբ էնայիութիւնը իբր արուեստ մը ընդունած էր և էնայի էր եղած, ճիշդ ինչպէս որ պիտի ըլլար քօլկոտար, դերձակ կամ դրամատէր։

—Ըրածս աղէկ էնայիութիւն կ'ըլլա՞յ կոր, կը հարցնէր յաճախ ակնոցիս վար պզտիկ վախով մը։

—Էնայիութենէն ֆիրմ մը պակաս կը գործես կոր այս գիշեր, կ'ըլլար իմ պատասխանս։

—Ոտքդ պագնեմ, սորվեցո՛ւր ինծի թէ ինչո՛ր կրնամ կատարեալ էնայի մը ըլլալ, ասա՛նկ էնայի մը, որուն նմանը եղած չըլլայ։

Ու յօժարակամ կը սորվեցնէի իրեն թէ մարդ ինչո՛ր էնայի կ'ըլլայ,—գաղափարապետութի՛ւն մը որ թէեւ մոռցուած է Ուսումն. Խորհրդի կրթական յայտագրին մէջ և սակայն նորէն շատ մարդիկ գիտեն։

Կիները՝ ճշմարիտ մայրիկներու նման կը գուրգուրային անոր վրայ։

—Էնային եկաւ, էնային գնաց…

Ու Ցակոբին դէմքը կը ճառագայթէր երջանկութենէն և էնայիութեան լուսապսակովը կը քալէր հպարտաբար։

Անառակութեան տեսակը և գործակալ կ'ուսումնասիրէր ան՝ սկսեալ Ադամէն մինչեւ մեր օրերը, ջանալով վերին կատարելագործութեանը հասցնել այդ կարեւոր ճիւղը, որուն բարձրութիւնը մէյ մը ի՛նք հասկցած էր և մէ՛յ մըն ալ երգչուհիները։

Ու, վե՛րջապէս, յաջողեցաւ օրին մէկը անառակութեան վկայականը առնել, երբ տեսաւ որ գրպանին մէջ ճիշդ չորս զրուշ տասը փարա կար միայն։

×

Այն ատեն մէկէն ի մէկ միտքը ինկաւ… աշխատիլ։

Գոմիսիոնէռ եղաւ և տեսաւ որ ամէն մարդ գոմիսիոնէռ է առ մի՛ջացին և ամէնն ալ չորս տասը փարայէն աւելի չունին։ Փաստաբանի չրախ եղաւ և տեսաւ որ իր էֆէնտին պանիր հաց կ'ուտէ, որով ի՛նք պանիր հաց ալ չպիտի կրնայ ուտել. վարժապետ եղաւ, և քի՛չ մնաց չորս տասը փարան ալ վրայ երթար. կառսոն եղաւ և առանձին իր էնայիութիւնը ուրիշներու ցուցնելէ ետք, հիմա ինք ուրիշներու էնայիութեանը ականատես եղաւ, և ափսոս չէ շատ մը մխիթարուեց։

—Մ՛ինչդ, ինծի չափ էնայի չեն կրնար կոր ըլլալ։

Ինչու որ գերադրեցորէն ակըռաւնքի ողայ մըն էր Ցակոբ։

Առնոցն ջութակ սորված էր և ուրիշ տոմին սորվածը հիմա չահագործել, սակայն, ցաւ ի սիրտ տեսաւ որ երաժիշտները չորս 10 փարա ալ չունին եղեր իրենց գրպանը։ Խմբագիր եղաւ, չորս տասը փարան ալ վրայ տուաւ, և անօթի մնաց։

—Ճակտիդ քրտինքովը կշտացի՛ր, ըսին իրեն։

Ծարահատ ու՛ս ալ փորձեց։ Քանի մը անգամ վազելով ելաւ իջաւ Իւքսէլ-Գալըտըրըմէն և ճակտէն վազող քրտինքները գաւաթի մը մէջ պարպելով խմեց և… չկշտացաւ։

—Մարդ լա՛կ իր ճակտին քրտինքովը չի կրնար եղեր կշտանալ, եզրակացուց խեղճը։

Որոշեց իր վիճակին վրայ լրջօրէն մտածել, և խորհելէ ետք թէ, Քաղաքի վէպերուն կամ թատերախաղերու հերոսները ինչո՛ր կը մտածեն, ճակատը երկու ափին մէջ առաւ անոնց պէս և սկսաւ լրջօրէ՛ն մտածել, առանց խնդալը եկաւ։

—Ճար չկայ, ըսաւ, Ցիրուսի անառակին պէս պիտի ընեմ ես ալ։

Ու, պատառատուն զգեստներով ու լալահառաչ աղաղակեցաւ դէպի հայրենի տունը, որուն դռնէն ճիշդ նոյն պահուն դուրս կ'ելլէր իր հայրն ալ՝ պատառատուն զգեստներով ու լալահառաչ։

—Ի՞նչ եղար, զաւակս։

—Ես դրամներս կերայ լմնցուցի, և քու քովդ ապաւինելու կուգայի կոր, հապա դո՞ւն ինչ եղար, հայրի՛կ։

—Ես ալ քու օրինակիդ հետեւեցայ, և ես ալ քու քովդ ապաւինելու կուգայի։

—Ուրեմն։

—Ուրեմն աղջապեըրունինք։

Ու հայր ու զաւակ իրարու փաթթուեցան, ինչպէս որ իրարու կը նմանէին։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Հայր ու զաւակ պատուաւոր կերպով լուսըոճիւթիւն կ'ընեն հիմա Գանգորանիայի դրանը առջեւ։

Անցեալ օր կօշիկներէս մէկը ներկել տուի հայրիկին և միւս կօշիկս՝ զաւակին։

—Ինչո՞ւ էք նայինք, ո՛վ էնայիներուն էնայիները, հարցուցի իրենց։

—Մենք էնայի չե՛նք, պոռաց զաւակը բարկացած։

—«Իմ աղջիկս եւրոպական դաստիարակութիւն ստացած է», ըսաւ մարդուն մէկը։

—«Ինտոր կ'ըլլայ եւրոպական դաստիարակութիւն ստացող աղջիկը», հարցուց ուրիշ մը, «քանի՛ ոտք կ'ունենայ։»

Անհո՛գ եղիր, սիրելի՛ս, եւրոպական դաստիարակութիւն ստացող աղջիկն ալ՝ միւսներուն պէս միայն երկու ոտք և անոնց չափ անտանելի կ'ըլլայ։

Եւրոպական դաստիարակութիւնը կրնայ աղուոր ըլլալ, բայց կ'երեւի թէ մեր քովը գալուն պէս՝ չէնք չնորհք խարա խօճօյօջ մը կը դառնայ, յոլովախութեան օրէնքներուն համաձայն, և մեզի ա՛յնչափ կը յարմարի, որչափ Աբիկ Մուպահեաճեանին ռըսէէկօբը՝ Միքայէլ Չափրասին։

Թէ ինտո՛ր կը զանազանուի եւրոպական կրթութիւն ստացած աղջիկ մը, —ասկէ դիւրին բան չկայ։

Երբ տեսնէք օրիորդ մը,

Որ կարելի եղածին չափ ծոյլ է.

Երեսը փոշոտ կը քսէ, շրթունքները՝ կարմիր և աչքերուն տակը՝ սեւ.

Մարդու չի հաւնիր.

Դաշնակի նօթաներէն մէկ քանի հատը կը ճանչնայ.

Մայրիկը փողոցը քանի մը մեթր հեռաւորութեամբ կը քալեցնէ իր ետեւէն.

Քանի մը ֆրանսերէն վէպ կը կարդայ, զորս չի հասկնար.

Բոլոր դրացիներուն խոչոր աղջը հետ կը սիրաբանէ և ոչ մէկուն հետ կը կարգուի.

Մանեայէպիճեռէրու և փաթիսրուներու վերնայարկներուն մօլի յաճախող մըն է.

Վրան-քաց բաներ կը խօսի.

Բարեկենդանին պարահանդէս երթալու համար տանէն կը փախչի.

Դիմացը ելլողին հետ պօղազ պօղազա կը վիճաբանի.

Հայերէնին գրաբարը կը խօսի և հազար կասր ըլլալով կը քալէ ճամբան…

Բացէ՛ք գլխարկնիդ և խոնարհեցէ՛ք անոր առջեւ, զի աա՛ ի՛նքն է եւրոպական կրթութեամբ օժտուած աղջիկը մեր մէջ,… որ 100էն 99³/₄… տանը կը մնայ։

ՑԵՏ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԺՕԶԷՖ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Սիրելագոյն բարեկամս էր ան, որովհետեւ… դեղերս ձրի կուտար։

—Դուն ses մի՛ ըներ, կ'ըսէր, ուզածիդ չափ հիւանդցի՛ր, ես դեղերդ ձրի կը շինեմ։

Ինտո՞ր չպաշտել ասանկ բարեկամ մը, և եթէ լացող մը կայ իր վրան, ան ալ ես եմ ամէնէն աւելի, որ կը լամ թէ ասկէ ետքը ո՛վ պիտի շինէ իմ դեղերս ձրի։

Անցեալ օր՝ զիս կանչեց և երկու մէճիտ դրաւ ափս, ականջէս վար փսփսալով.

—Գալ շաբթու զիս գովէ՛։

—Ի՛նչ պարոն, միթէ ծախուած գծուծ գրիչ մը կարծեցիք զիս որ կը յանդգնիք այսպիսի ստորնաբար առաջարկ մը ընել ինծի պէս արդարամիտ ու պատուաւոր անձի մը… ըսի ինքնիրենս և երկու մէճիտը գրպանս նետեցի։

Անցած շաբթու քանի մը տողեր գրած էի խեղճ Ժօզէֆ Հէքիմեանի մասին, բայց չյանձնեցի զայն խմբագրութեան։

Կիրակի առտու կանուխ իմացայ թէ Ժօզէֆ Հէքիմեան անձնասպան է եղեր։

Ու, խղճմտանքս սկսաւ տանջել զիս, այնչա՛փ սաստիկ, որ մտցայ… երեսս լալու։

—Արդեօք, կը մտածէի, իրեն մասին այս շաբթու բան մը գրած չըլլալուս համար անձնասպան եղաւ։ Գոնէ դրա՛մը կանխիկ առած չըլլայի։ Կը տեսնէ՞ք թէ ինծի պէս մէկը ինտո՞ր աւրիշի մը մահուան պատճառ կ'ըլլայ…

Ու կը վճռէի որ եթէ կենդանութեանը տեսն չկրցայ զինքը գովել, գոնէ մեռնելէն վերջը կը գովեմ, և անդրի աշխարհի մէջ գրածս կարդալով գոհ կը մնայ։

Բայց, երբ իմացայ որ ինծի համար չէր որ անձնասպան էր եղած, լա՛ղն չունէ՛ մը տուի և ուչքլայսի այդ մեռելի Լիմոնճեան բարեկամս, որ չէր գիտեր լա՞յ թէ խնդայ։

Գէշ մարդ մը չէր Ժօզէֆ Հէքիմեան, ժամէն դուրս չէր ելլեր, վարդապետներու և եպիսկոպոսներու փէշէն չէր զատուեր, պեխերը կը կտրէր, և… կիները չա՛տ կը սիրէր, ինչ որ շատ տարի նստեւ իրեն և մէյ մըն ալ իր աշխատած խանութներու տէրերուն։

Անիկա իր հաշիւները տուած ըլլալու է արդէն երկնաւոր դատաւորին առջեւ և մեզի չիյնար իր անձնական կեանքին տետրները քննել հոս, մայր հոգւոյն ելեւմուտը գտնելու համար։

Երթա՛ս բարո՛վ, ո՛վ սիրելի միւսիւ Ժօզէֆ Հէքիմեան, բարեւներ գրէ զիս ճանչցող բարեկամներուն և դեղատուններուն։

ՄԵՐ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐԸ

(Ծանօթ.— Ո՛չ մէկուն ակնարկութիւն կայ, և եթէ կա՛յ ալ ըսելու ըլլամ, դուք նորէն մի՛ հաւատաք։)

Մեր աղջիկները (երբ մեր կ'ըսեմ, խնդրե՛մ, չըլլա՛յ ենթադրել թէ ամուսնութը ապրու հարսնցու աղջիկ մը ունիմ շալակս) երկու արտ մասերու բաժնուած են — անոնք որ վարժուհի չեն ըլլար, և անո՛նք որ վարժուհի կ'ըլլան։

Մեր բոլոր դպրոց գացող աղջիկները կա՛մ վարժուհի կ'ըլլան և կամ գոնէ վարժուհիի… կը նմանին. իսկ անոնք որ դպրոց չեն երթար ամենուրին՝ կ'ըլլան չամաշրճի։

Իմ ճանչցած բոլոր աղջիկներս վարժուհի են անպատճառ, և թէեւ չամաշրճի աղջիկներ ալ կը ճանչնամ, սակայն տանց միայն… աղտոտ շապիկներ լուալ կուտամ։

Ի՛նչ կ'ուզէք, տա՛րք և տի՛կնա՛յք, մեր աղջիկները դաստիարակութեան հասրին փառը ունին իրենց ներսը վառուած և ազգին մանկանց կրթելու սրբազան տենչով՝ տանէն դպրոց՝ կօշիկ կը հինցնեն և իրենց սիրուն տոտիկներուն… Ճասըռ կապել կուտան, որպէս զի դաստիարակութեան չուրդին մէջ յառաջանան։— Տէ՛ր Աստուած, ուրիշ ses ալ չունին կ'ըսէք։

Ես որ ծաղիկներու հասը պըասա պասըըսկի հօտէն զանազանելու անկարող զօրաւոր հաստատութիւն մը ունիմ, տասը հազար կնկան մէջ կրնամ բռնել թէ սա՛ հայ վարժուհի մը չէ.— ձիրք մը, ուրկէ դժբաղդաբար շատ մեծ բան շահած չունիմ դեռ։

Վարժուհին կը ծնի վարժուհի ըլլալու համար լոկ, ո՛չ այն վարժապետներուն նման, որոնք ժամկոչի խամսխ կամ Ֆէսճիի ուսալ ըլլալու համար ծնած են ու մանուէյլ-աստուցիչի վկայական մը ունին գրպաննին։

Վարժուհին sեյվէ հայտէ մարդու չի հաւնիր, և եթէ հրաշքով մէկուն հաւնելու ըլլայ, անպատճառ հաւնածը… վարժապետ մը կ'ըլլայ, որուն ո՛չ ոք կը հաւնի, և բէճճէրէ խուվարլաճըր գափաղըճը… պուլմազ, որովհետեւ շատ չանցած կ'սկսին կռուիլ, ինչու որ պարոնը ապահովաբար տիկինին երազած չէ, իսկ տիկինը պարոնին զաւլապանները չի կարկտեր… ան՛ս ուրկէ կը ծնի… կոգը (այսինքն կռիւը։)

Վարժուհին ասոնց չարժուէհիի խօսիլ չի գիտեր և խօսած ատենը այնչափ թեւերը կ'երկնցնէ, որ կը վախնաս թէ չելլէ՛ քեզ ծեծէ։

Ինքզինքը գիտցող վարժուհի մը պէտք չէ կերակուր եփել գիտնայ։

Վարժուհիները ընդհանրապէս անտանելի կ'ըլլան, իսկ ասոնց մայրիկներբը՝ ա՛լ աւելի։

—Քա՛ աղջիկս չէ՛ս ճանչնար, կ'ըսեն իրենց դէմը ելլողին և զարմանքէ զարմանք կը գլորին, եթէ բացասական պատասխան մը առնեն։

—Քա՛, ճանը՛մ, օրիորդ Վարդուհը, այսինչ դպրոցը վարժուհի է… մէճ-ռու յօդուածներ կը գրէ ղազէթան։

Վարժուհիները ա՛յնչափ շատախօս կ'ըլլան, որ ժամանակակից բոլոր մեծ շատախօսները — Ես, Աղեքս. Փանոսեան, Բրօֆ. Ճէճիզեան, և tutti quanti կը նսեմանան իրենց քով։

Ծամկան քալած ատեննին՝ կարծես մէյմէկ քառաչուէ գնացքներ են որ կը ցատկռտեն վե՛ր, վա՛ր, վա՛ր, վե՛ր։

Այնչափ շուտ կը խօսին որ աշխարհիս ամէնէն հռչակաւոր upէնօկրաֆն անգամ չի կրնար անոնց ըսածները արձանագրել։

Անոնց ըսած խօսքերուն վեհմութիւնը հասկնալ՝ ամփոփական մանկանացներու աւելի՛ք պայուրը չէ, ասոր թէ ինչո՛ւ մեր վարժուհիները անհասկնալի եակներ կը մնան մարդկութեան առջեւ։

Ընդհանրապէս հարիւր յիսուն դրամական կ'առնեն, և երբ չորս հարիւր դր.ի բարձրանայ ամսականնին, իրենց ասպարէզին բարձրագոյն գագաթնակէտը հասած կ'ըլլան և մառավ կը ցուցուին։

Վարժուհիները շատ դիմացկուն կոկորդներ ունենալու են, որպէս զի խըրցայխ վէրէմի չըլլան, երբ առաւօտուընէ մինչեւ իրիկուն կը պօռան.— Նստէ՛, ելի՛ր, գնա՛, եկո՛ւր, խօսէ՛, մի՛ խօսիր, լռէ՛, ինչո՞ւ կը լաս, անամօ՛թ, լրբուհի՛… եօյխւշխւճ fkorխւ։

Ընդհանրապէս կարգուելէ վերջ, կը ձգեն վարժուհիութիւնը, ա՛լ իրենց էրիկներուն վարժուհիութիւն ընելու համար լոկ։

Տարին անգա՛մ մը կը չէքնան. մրցանակաբաշխման հանդէսին օրը։

Իրենց դասախօսած նիւթերը ընդհանրապէս աղէկ մը… չեն գիտեր։

Բանբասելիք ա՛յի՛նչ կ'ընեն և շարունակ կը բանբասուին. ասոր վրայ իրենցմէ ամենք բարկացած՝ իրա՛ւ իրա՛ւ բանբասելիք բաներ կ'ընեն, և… ա՛լ չեն բանբասուիր։

Գաւառներու մէջ, վարժուհին աճաւ աճայից ՖէճօմէՃ մըն է, որուն երկու ոտք և մէկ բերան ունենալուն կը զարմանան շատեր։

Գաւառ գացող վարժուհին կրնայ վստահ ըլլալ որ բարեկեցիկ ամուսին մը պիտի գտնէ հոն. (այս խօսքիս վրայ՝ վաղուընէ սկսեալ բոլոր վարժուհիները գաւառ կ'երթան)։

Մեր ներկայ վարժուհիներուն ամէնէն տարիքոտն է 22 տարու, իսկ ամէնէն պզտիկը՝ 12—13 տարու, ինչու որ մեր մէջը գաղտուեցաւ… օրօրոցէն կ'սկսի և ազգուութիւնը՝ դպրոցէն ելլելէն վերջ։

Վարժուհին բան մը միայն կը պաշտէ. անօրէնին միտը ուտել, կը սիրէ Թաղականի…ուհիները և երկինս երեսը մէկ քանի միայն կը հաւնի. ինքզինքի՛ն։

«ԲԱՌԱՆԿԻ՛ԼԱԹԷ»

Ես ինչ գիտնամ…։

Ցուցնորէն «բառանկիլաթէ» հայերէն կը նշանակէ եղեր՝ «ապուպրեց՛ք»…

Անիկա մինչեւ երէկ իրիկուն չէի գիտեր, սակայն պատիւ ունիմ ծանուցանել թէ՝ ճի՛շդ երէկ իրիկուն սորվեցայ, և անա՛նկ մը սորվեցայ որ, ո՛լ մեռնելէս ետքը անգամ չեմ մոռնար, և եթէ հարստութիւն մը չունիմ կտակելիք զաւակներուս, գոնէ այս… «բառանկիլաթէ» բառը պիտի կտակեմ իրենց, որպէս զի իմ գլուխս եկածը իրենց գլուխն ալ չկրկնուի։

×

Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ կը նշանակէ անօթի ըլլալ.—որդ, երէկ գիշեր անօթի էի։

(Թէեւ, բանաստեղծական ոչինչ ունի այս յայտարարութիւնը, սակայն նշանաւոր թող այս գրածս չկարդայ։)

Ստամոքս՝ Թմբուկ, փող, վերջապէս orkestre մը բոլոր գործիները մէկանց կը զարնէր ներսոոնդիս, երբ չնչահատ ինքզինքս նետեցի ճաշարան մը, որուն բաթլը s'op ըլլալը ըսած էին ինծի և որ բաթլը s'op չէ եղեր։

Ա՛հ, ինտո՛ր պիտի ուտէի, ինտո՛ր պիտի լափէի, այս խորհելով՝ սիրտս կը զեղուր երջանկութեամբ, թէեւ ստամոքսս… պարապ էր միշտ։

Կառսոնը քովս փութաց։

—Բառանկի՞լաթէ, հարցուց համեստ։

Ըսածը չհասկցայ, բայց հարցական նշանը հասկցայ, և կարծեցի որ կը հարցնէր ինծի։

—Պիտի ճաշէ՛ք։

Ու վստահ շեշտով մը՝

—Նէ՛, պատասխանեցի՝ եյէճիճայի ամբողջ հմտութեամբս։

Կառսոնը գնաց, և ես սկսայ լեզուս բերնիս մէջ շաչեցնել և ծնօտներս մաքրել՝ պատրաստուելով ճաշել բաթլօ s'opին բոլոր սրաշ կերակուրները, որոնք մէկիկ մէկիկ առջեւս պիտի գային հիմա, իրենց գոլորշիները դէպի վեր մղելով մա՛ր մա՛ր։

Հինգ վայրկեան սպասեցի ամենայն համբերութեամբ. ապահովաբար բաթլը s'opին առաջին կերակուրը այս մինեւր պատրաստուելիք բան մը ըլլալու էր։

Հինգ վայրկեան ալ սպասեցի՝ այս անգամ՝ ամենայն անհամբերութեամբ։

Ո՛չ կերակուրը կուգար, ո՛չ ալ կառսոնը, և միւս կողմէ ստամոքս ալ չէր երթար։

—Կառսո՛ն։

—Օռխսէ՞։

—Է՞…

—Բառանկի՞լաթէ։

—Նէ՛։

Ու կառսոնը նորէն գնաց, և նորէ՛ն բան մը չեկաւ։

—Կառսո՛ն…

—Բառանկի՞լաթէ։

—Նէ՛, sեճի ա՛, ճէ՛… այո՛, եվ-վէ՛ր…

Ու կառսոնը գնաց և կերակուրը չեկաւ։

Ես միշտ կը խորհէի թէ բառանկիլա՞թէ «պիտի ճաշէ՞ք» կը նշանակէ և իւրաքանչիւր անգամ բառանկիլա՞թէ հարցնելուն՝ «այո՛» կը պատասխանէի, մինչ անիկա «ապուպրեց՞ք» կը հարցնէ եղեր իր լեզուովը և իմ հաստատական պատասխանիս առջեւ կարծելով որ ես արդէն ուտելիք կերակուր պատրաստած եմ ուրիշ կառսոնի մը, գլուխը առնէր կ'երթար։

— Է՛յ, հիմա պիտի ճաթիմ, կառսո՛ն…

— Բառանկիլա՞թէ…

— Նէ՛… պիտի ճաշեմ…։

Կերակուրը նորէն չեկաւ։

— Այս ի՛նչ անամօթ կառսոններ են, հոս ինծի անօթի պիտի մեռցնեն ասանակնե՛րը… կառսո՛ն…

— Բառանկի՛լաթէ, հարցուց նորէն անպիտանը։

— Նէ՛. պրէ ճանըմ. մայիսը՛ա… պիտի ճաշեմ… Նէյէ կէթիրմէսին եմէյի։

Դիմացս նստող մարդուն մէկը՝ կեցած տեղը կը ջարդուէր խնդալէ իմ վրաս։

— Դուք հոս ի՛նչ կ'ըլլաք կոր, պարոն, պոռացի մարդուն երեսն ի վեր բարկացայ, խնդացէ՛ք որ կառսոններն ալ երես առնեն և զիս բոլորովին անօթի ձգեն…

Այս խօսքիս վրայ՝ մարդը սկսաւ ա՛լ աւելի խնդալ։

—Ամօթ է, պարո՛ն, աւելցուցի. ուրիշին անօթութեանը վրայ չեն խնդար, այլ կուլան. դուք սիրտ չունի՞ք։

Կ'երեւի թէ սակայն մարդը սիրտ մը ունի եղեր, որովհետեւ յանկարծ դադրեցաւ խնդալէ, և մաքուր հայերէնով մը ըսաւ.

—Պարո՛ն Թօլայեան, կ'երեւի թէ յունարէնի մէջ ա՛յնչափ քաջ ըլլալու չէք. հոս բաթլը-s'op չկայ և կառսոնը ձեզի երկու ժամէ ի վեր «Ճաշերնիդ ապուպրեց՞ք» կը հարցնէ և դուք շարունակ «այո՛» կը պատասխանէք, առով մարդը յոնգանք մը չունի ձեր…

—…Իմ ապուշութեանս մէջ, ամբողջացուցի համեստաբար։

…Անիկա թո՛ղ դաս մը ըլլայ ձեզի, յունարէն լեզուն չկատարելագործած ոտք մի՛ կոխէք ճաշարանէ մը ներս, եթէ չէք ուզեր օր մը ինծի նման անօթութենէ խերերնիդ անիծել, թէեւ Հոմերոս որ ա՛յնչափ աղէկ յունարէն գիտէր, անօթութենէն… մեռաւ և կիները կուլային։

Բառանկիլաթէ՛ մի… մէյ մըն ալ խաղմա՛յ կայ…։

ԵՐՈՒԱՆԴ ԹՕԼԱՅԵԱՆ

ԵՐԱԶԱՅՆԻՆ ԱՐԹԻԻ

Անոնք որ Հայ եկեղեցական երաժշտութեան վրայ աշխատասէր ու անտարբեր աչքով կը նայէին, և անոնք որ նախաձեռնողիր վստահութիւն մը կը տածէին մեր սեփական երգեցողութեանց նկատմամբ՝ հաւատարապէս գոհ մնացին անցեալ երեքշաբթի օրուան յաջողութենէն որ Զիլինկիրեան երաժշտապետին արժանիքը չեշտելով՝ անոր համբաւին հիմը դրաւ, նոյնպէս ալ Պոլսոյ հայերու մէջ նոր շրջան մը բացաւ՝ կանոնաւոր ու եւրոպական ըմբռնումով արուեստագիտական երաժշտութեան մեր մէջ մուտ գտնելուն։

Լրագրութիւնը արդէն արժանաւոր գովասանքը ըրաւ այս ձեռնարկին՝ իր լոյս էջերուն մէջ շահեկան մանրամասնութիւններ տալով որոնք Հայ համեստացեալներէն գոհունակութեամբ կարդացուեցան ներկաներուն կրած տպաւորութիւնը՝ այսպէս լրագրութեան միջոցաւ հետ հանրութեան ալ փոխանցուելով աւելի ընդարձակ տանձանի մը մէջ տարածուեցաւ տպաւորութիւնը՝ որ սփոփարար բան մը ունի բարեպաշտիկին համար որքան անտարբեր պզտիկին, որ իբրեւ Հայ անհատ՝ այս եկեղեցական յաջողութեան մէջ սիրտը փայփայող, փառաւորութիւնը գգուող բան մը կը զգայ անշուշտ։

Կ'արժէ այս առթիւ յիշատակել նաեւ թէ նոյն երեքշաբթի Ղալաթիոյ եկեղեցին ներկայ գտնուող բազմաթիւ այցելուներ և օտարազգի երաժշտագէտներ ալ ոչ նուազ գոհ մնացին այս յաջողակ փորձէն։ Բերայի երեւելիներէն իտալացի երաժշտագէտ քնառնիք մը որ այս առթերը գրողին կ'ընկերանար, իրենց բոլոր համակրանքը զգացուցին՝ ծայրէ ծայր ունկնդրելով պատարագի ամբողջ տեւողութեան միջոցին։ Իր Թերեհուսա նախապատրաստմը հայ եկեղեցիի երաժշտութեան մասին բոլորովին փոխուած վերադարձան Ս. Լուսաւորչի տաճարէն, որուն կամարներուն տակ առաջին անգամ լսուած այս կանոնաւոր երգեցողութիւնները բոլորովին տարօր և ընդունելի են գեղարուեստական կատարելագործումին որուն կը ցանկայ հանրութիւնը։ Ալ վերջ գտնելու են հինաւուրց ածով երգեցողութիւնները որոնք ամէնէն թանդ հաւատացեալները անգամ կ'ուծացնէն եկեղեցիէն և բարեպաշտական պարտականութիւններէ։ Արեւելեան երաժշտութիւնը՝ այնպէս՝ եւրոպականով ճոխացած եւ կատարելագործուած՝ բարեպաշտական նոր եռանդ մը պիտի արթնցնէ եկեղեցասէրներուն սրտին մէջ որոնք իրաւամբ զզուած և ձանձրացած են տիրացուական քմահաճ երգեցողութիւններէն։ Այն աշխարհիկ ու գռեհիկ ոճով երգեցողութիւններուն պաշտպան տիրացուները, իրաւ որ կը ընցուին այս նախափորձէն որ սովման մը կը դնէ իրենց եզկէներուն ու քուլքլուկներուն. բայց ալ ժամանակն էր երգեցողութեան բարեկարգումին, անոր պէտքը լիովին զգացուած էր և ուրախ ենք որ առաջին քայլը առնուեցաւ փառաբանելով Թերեհուատերը։

Կարելի չէ՞ որ աւելի ընդարձակ կազմակերպութիւն մը դրուի եկեղեցական այս բարեպաշտիկ ձեռնարկին և Մայրաքաղաքիս բոլոր եկեղեցիներուն դպրապետներն ու դպիրները միասնական վարժութեամբ նախապատրաստուին նոր ձայնով երգեցողութիւնը տարածելու համար։ Հազիւ չորս հինգ ամսուան մէջ ձեռք բերուած այս արդիւնքը բոլորովին քաջալերական է, և փափաքելի է որ հաւաքական վարժութիւններ կատարելէ ետքը. ամէն երաժշտապետ ձեռնարկէ հրահանգել իր պաշտօնած եկեղեցիին դպիրներն ու երգեցիկ տղաքը և այսպէսով Հայ եկեղեցական երաժշտութեան բարեկարգութեան գործը բաղձացուած վիճակին կը հասնի։

ՄԻՐԻՃԱՆ ԱՑԱՋՄԱԼԵԱՆ
Գաւրգիւղ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Փ ԳԱՅԱԷՐԵԱՆ